mutáſſe reſpondi, ff. de aur. & argen. legato. S gno-
rol. de Homodeis, *conſ: 165, num.* 3. Unde ſi
ponam minorem decimumquartum annis teſta-
ri poſſe, & tu reſpondeas, credo, talis reſponſio
eſt nulla, & non præjudicat, ut notat Bart. in
leg 2. *num* 13. *de confeſſ.* facit ſecundùm eum leg.
In confeſſionibus, ff. de interrogat. action & quod
not. C. *Eodem*, leg. 1. ibi, niſi jus, vel natura repu-
gnet.
80 Verumtamen ſuper jure conſuetudinario, va-
let poſitio, & confeſſio, ut per Bart. Bald. & Si-
gnorol. *locis citatis.* Item valet ſuper jure munici-
pali, vel aliqua Extravaganti, ut per Bart. in dict.
leg. *Ornamentorum, num.* 3. *ff. de aur. & argen. le-
gato.*
81 Quartò dixi, *pertinentis*, quia poſitio non de-
bet eſſe impertinens, ut notat Joan. Monach. in
cap. 1. *num. 2. de confeſſ: lib: 6.* gloſſ: in cap. 2. *in
ver: Abſque rationabili cauſa, eodem tit: & lib.* &
Bartol. in leg: *Vbicùnque, num: 13. ff. de interrogat:
action.* Intellige, ſi ſit impertinens omninò, puta
quod Rex eſt in Francia, ut exemplificat Bald.
in dict. cap. *Dudum, num: 13. de elect.* & Petr. de
Anchar: in dict: cap: 1. *num.* 4. vel: Peto à te
centum ex cauſa mutui, & pono quòd Rex Par-
thorum vivit ſecundùm exemplum Bartoli *loco
citato.* Vel, ſi agens interdicto, *unde vi*, faciat
mentionem de proprietate, leg: *Momentanea, C.
Qui legit. perſon.* Bald. in dict: cap: *Dudum, num:*
47. Sed ſi non eſt omninò impertinens, debet re-
ſponderi, ut tenent Jacob. de Arena, Cyn. & om-
nes in leg. 2. §. *Quod obſervari, C. de jurejur.* teſte
82 Bald *ubi ſuprà.* Dicitur autem pertinens quæli-
bet poſitio, quæ cauſæ adaptari poteſt, ſive ad
cauſam faciat directè, ſive indirectè ſecundùm
Joan. Monach. in dict: cap: 1. *num: 2. de confeſſ: lib:
6.* & ibi Prob. *nu:* 4. & Bald. in leg: *Si duo, §. Item
Julianus. verſ: Vltimò nota ff de jurejur.* Item perti-
nens dicitur poſitio omnis, quæ venit in auxi-
lium cauſæ ejus, qui ponit: & hanc regulam po-
nit Bald. in d. cap. *Dudum, eodem num: 47. verſ: Et
nota iſtam regulam:* & eſt ex mente gloſſæ primæ
in dict: cap: 1. *de confeſſ: lib: 6. in verſ: Scias autem.*
Item poſitiones, quæ aliquod adminiculum con-
ferunt, pertinentes dicuntur, ut notat Bartol: in
dict: leg: *Vbicunque, num: 13. de interrogat: action:*
Bald. in leg: *Ad probationem. la prima, C. de probat.*
& ſufficit ut qualitercunque adminiculentur et-
24 iam ex levi præſumptione, ut idem dixit in cap.
*Licet cauſam, n. 33. Ex prædictis apparet, de probat.
allegat.* Jacobum Butrigarium in l. *Incerta, C. de in-
terdictis*: & ſequitur Philip. Prob. ad Monac. in
83 dict: cap: 1. *num: 5. de confeſſ: in 6.* Sed ſi ſtatim
apparet impertinens, non debet reſponderi ſe-
cundùm Bald. in d. c. *Dudum, num:* 47. Sin autem
ſit dubium, & altiorem requirat indaginem, re-
ſponderi debet, ſalvo jure impertinentium, &
non admittendarum poſitionum, & notat gloſſa
Bernardi in c. *Cùm contingat, in ver: Nihilominus,
ſuprà de offic: Deleg.*
84 Quintò dixi, *ad cauſam*, id eſt, civilem, quia
in criminalibus non fiunt poſitiones. Archid. in
cap: *Ex pœnitentibus, num: 6. 50. diſtinct.* etiam-
ſi extent judicia ad torturam: non enim fiunt
poſitiones ſed reus per judicē interrogatur. Bal-
dus *conſ: 326. Acturus petitione, verſ: Si verò reſpon-
deat, lib:* 2. & ideò in criminalibus recuſans po-
ſitionibus reſpondere, non habetur pro confeſ-
ſo. Myſinger. *reſponſ: 21: num:* 10. Capic. *deciſ.*
75 60. *num:* 2. nam poſitioni criminoſæ regulari-
ter non eſt reſpondendum, cap: *Quis aliquando, §.
Item illud,* ibi: *non tibi dico ut te prodas in publicum,
neque te apud alios accuſes. de pœnitent: diſtinct:* 2.
gloſ. in cap: 2. *in ver: Abſque rationabili, de confeſſ:
lib:* 6. Jaſon poſt alios in leg: *Tranſactione finitâ,
in ult: notab: C. tranſact:* non enim objiciens cri-
men relevari debet ab onere probandi, ut plenè
per Bald. in leg: 2. §. *Quod obſervari, num. 23. verſ:
Item non tenetur, C. de jurejur.* Circa quod multùm
inſiſtit Innoc: in dict. cap: *Dudum. ſuprà de elect:* &
Abb. in c. 2. *de confeſſ.* Vide Gregor. Nattam in
Clem. *Sæpè. §. Et quia, verſ: Et gloſſa prima. col. 7. de
verbor. ſignif.* ubi ponit regulam negativam, & li-
mitat octo modis.
86 Sextò dixi *medio juramento*, propter ea, quæ
habentur in c. *Præſentium. de teſtib: lib 6.* ibi: (Re-
cepto juramento de veritate dicenda injungas
dictis Abbati, & Priori, ut tam ponendo, quàm
reſpondendo dicant veritatem:) & ideo ponens
contraria, perjurus eſt. c. *Cùm in poſitionibus, de ju-
rejur: eod: lib.*
Septimò dixi, *in ſcriptis exhibita*, quia poſitio-
nes ſunt in ſcriptis offerendæ judici, ut videat an
ſint impertinentes, impoſſibiles, captioſæ, &c:
ut dicit gloſſa magna in c. 1. *verſ: Et exhiberi de-
bent in actis*, ut in d. Clem. *Sæpè. §. Verum, de verbor:
ſignif.*
87 Octavò dixi, *per reſponſionem adverſarij*, quia ad
poſitiones pars reſpondere debet, non autem
Advocatus, d. cap. 1. ibi, *per confeſſionem adverſarij:*
& d. Clem *Sæpè*, & §. *Et quia*, ibi: *propter partium
confeſſiones:* & notat gloſſa prima in d. cap: 1. *an-
te medium, verſ: Ad poſitiones autem reſpondere debet
pars.* Quinimò, ut ſubjicit gloſſa, ſolent cauti ju-
dices tunc reſpondentes Advocatos expellere.
Quod tamen intellige verum, ſi ponens petat, ut
per ipſum adverſarium reſpondeatur, ut Praxis
obſervat: alioquin poſitionibus reſponderi po-
teſt tam per ſeipſum, quàm per Procuratorem,
ut eſt textus in cap: 2. ibi, *reus, vel Procurator ipſius,
de confeſſ: lib: 6.* & tradit. Bald. *conſ: 222. Statuto
cavetur lib:* 1. Mulier tamen, & ruſticus reſpon-
dere debent poſitionibus cum præſentia Advo-
cati, vel Procuratoris, ut per Joſeph. Ludov. *deciſ.
Peruſin.* 81.
88 Nonò dixi, *ad interrogationem judicis*, quia ju-
dex, non pars debet aliam partem interrogare
ſuper poſitionibus: textus eſt in d. c. 2. ibi, *inter-
rogatus, juſſuſq; à judice reſpondere* ubi gloſſa *in ver.
Juſſuſque*, & Franc. *num:* 6. In Curia ſervatur, ut
Notarius interroget ex commiſſione judicis: &
vide Surdum *conſ: 360. n. 29.*
89 Decimò dixi, *pars*, non autem actor, quia po-
ſitiones fieri poſſunt tam ab actore, quàm à reo,
dict: Clem: *Sæpè, §. Et quia. de verbor: ſignificat.*
& dict: cap: 1. ubi gloſſa magna *poſt princip: verſ:
Cùm poſitio etiam fiat per reum:* & dixi *ſuprà in ter-
tio notab: verſ: Tertia denique ratio, num. 47. &
54.*
90 Ultimò dixi, *relevetur ab onere probandi*,
quia ad hoc poſitiones uſus longævus admiſit,
ut dicitur in dict. §. *Et quia*, & ſic differunt ab ar-
ticulis ſecundùm Joannem Andr. in cap. *Præſen-
tium, de teſtib: lib: 6* & Bald. in cap. *Dudum, il ſecon-
do nu: 46. de elect.* quia poſitio fit ad hoc ut ponens
per confeſſionem partis ab onere probandi rele-
tur.

vetur, l. *Eum qui in primo reſpon. ff. de jurejuran.*
91 & dict: cap *primo, de confeſſ: lib: 6.* & notat Bar-
tol. in leg: *Vbicunque, num: 17. ff. de interrogat:
action.* Articulus verò fit ubicunque eſt neceſſa-
ria probatio. Dicitur enim articulus pars inten-
tionis continens id, quod actor probare inten-
92 dit, ut inquit gloſ: in dict: cap: *Præſentium, in ver:
Articulis*: & hinc reſultat alia differentia: nam
teſtis ſuper articulis debet diſponere de ſcien-
tia per ſenſus corporeos, non autem de credu-
litate, ut l. *Qui teſtamento, §. fin: ff. de teſtam.* & l.
prima, in fine. ff de his quæ in teſtam: delen. Bart. in
leg: *Quidtamen, §. Si arbiter, num: 3. ff. de arbitr.*
& notat Cardin. in cap. *Cùm cauſam, num: 3. &
93 4. infrà de juram: calumn.* At verò pars reſponde-
re poteſt poſitionibus per verbum *credit*, vel *non
credit*, ut per Cardin. *ubi ſuprà.* Franc. in cap: 1.
num: 9. de confeſſ: in 6 & ibi etiam Prob. ad Mo-
nac. *num:* 10. Et quamvis gloſſa magna in dict:
cap. 1. *circa finem. verſ: Ad illas poſtmodum*, dicat
ad poſitiones reſponderi de veritate, vel credu-
litate habitâ diſtinctione an de veritate, vel ca-
lumnia ſit juratum, ut in cap: 2. *de teſtibus, lib:* 6.
& Bald. in dict: cap: *Dudum, num:* 11. dicat in
facto proprio reſpondendum eſſe poſitionibus
per *Scio*, id eſt, veritatis verbum, ut leg: *Marcellus,
ff. rer: amotar.* & leg: *Res ff. de crimin: expil: hæred:
in alienis*, per *credo*, vel *non credo*, cap: *Cùm ad Se-
dem, infrà de reſtit: Spoliat.* tamen in practica com-
muniter ſervatur, ut indiſtinctè admittatur re-
ſponſio per verbum *credit*, vel *non credit*, ut hic
per Abbatem *num. 20. verſ: Qui in poſitionibus:* ho-
die ſufficiens eſt talis modus: & Marian. Socin.
num: 84. *eodem verſ: Et reſponderi ſolet*, credit ut
ponitur, vel non credit, ut ponitur. Alexand.
94 *conſ: 13. Ex ijs quæ, in princip. lib:* 1. Adverte ta-
men, quia hæc differentia eſt nominis tantùm:
nam reſponſio, quæ fit poſitionibus de creduli-
tate, habetur pro veritate in præjudicium re-
ſpondentis, de quo habes gloſſam in cap: *Ex lit-
teris, infrà de jurejur: in ver: Veritate*, ibi: (Quia
æquè præjudicat confeſſio de credulitate, ſicut
de veritate.) Quam gloſſam ad hoc reputat ſin-
gularem Cardin. & Prob. *locis citatis.* Bartol.
de Belenzinis *in rubr: de probat.* & Philip. Franc.
in cap. 1. *ſuprà de iudic.* Idem tenet Feder de Se-
nis *conſ: 23. Titius electus, in fine, verſ: Secundò fa-
teor.* Bald. *conſ: 225. Quæſtio eſt de terra, in fi-
ne, lib:* 1. Riminald. *conſ: 203. Viſo proceſſu, in
princip: lib:* 2. Dec. *conſ: 647. Requiſitus, num:* 6.
& Corneus *conſ: 305. Circa primum, num:* 5.
lib: 3.
95 Cæterùm hoc intellige verum quantum ad
hoc ut ponens relevetur ab onere probandi, non
autem quoad hoc, ut incurratur perjurium ex
tali reſponſione, ſicut ex reſponſione de verita-
te, neque quoad alios effectus, ut notabiliter de-
clarat Calder. *conſ: 152. aliàs 4. de confeſſ:* & con-
ſentit Bald. *conſ: 299. Proponitur, lib:* 5. ubi fir-
mat non poſſe inquiri de falſo eum, qui falſum
dixit per juramentum calumniæ reſpondens po-
ſitionibus. Ego verò de hoc valdè dubito, quia
cùm hodie communiter non fiat reſponſio, niſi
per verbum *credit*, vel *non credit*; ſicut ponens
falſum incidit in perjurium, ita & reſpondens,
ut ſic in judicio ſervetur æqualitas ſecundùm ea
quæ dixi *ſuprà num:* 59. Ad hoc cap: *fin: de jurejur.
lib:* 6. ubi tam ponens, quàm reſpondens contra-
ria poſt juramentum in cauſa præſtitum perju-
rus dicitur, nec diſtinguitur an reſponſio ſit de
96 credulitate, vel veritate. Hinc gloſ: 1. *in d. cap.* 1.
de confeſſ: lib: 6. verſ: Scire tamen debes, poſteaquam
docuit Advocatum, qui docet falſum reſponde-
re, teneri adverſario illius damna reſarcire, quæ
inde pertulit, ut c. *Sæpè, 50. diſt. c. ult: de injur.* leg.
Qui occidit, §. ult: ff. ad leg: Aquil. ſubdit immedia-
97 tè; ſolent Advocati dicere clientulis, ſi hoc
confitearis, cauſam perdes; nec dicunt, ſi ne-
gaveris, animam perdes, cap. *Matthæus, in fin.
de ſimon.*

DE FERIIS.

Cap. Capellanus.

SVMMARIVM.

1 *Declaratio dubij ardui, & difficilis circa intelligentiam Canonis à Sede Apoſtolica petenda eſt.*
2 *Matrimonium coram Parocho ſine celebri ſolemnitate contrahi poteſt etiam temporibus ab Eccleſia interdictis. & n. 11.*
3 *Opinio melioribus rationibus fulcita eligenda eſt in concurſu opinionum, etiamſi oppoſita ſit communior.*
4 *Nuptiarum ſolemnitates quibus temporibus jure veteri prohiberentur.*
5 *Et quibus jure noviſſimo Conc. Trid.*
6 *Nuptiarum benedictiones fieri non poſſunt temporibus ab Eccleſia interdictis, & eſt culpa mortalis huic præcepto contravenire.*
7 *Item prohibentur his temporibus nuptialia convivia. & n. 11.*
8 *Item traductio uxoris ad domum viri, etiamſi fiat privatim, ac ſine ſolemnitate. n. 10.*
Item carnalis copula. n. 11.
9 *Nuptiarum ſolemnitates cur certis temporibus ſint prohibitæ.*
12 *Toletani Concilij decretum prohibens carnalem commixtionem, & alias nuptiarum ſolemnitates temporibus ab Eccleſia interdictis, refertur.*

CAPELLANUS. Tres ſeptimanæ, qui-
bus Canon prohibet fieri nuptias ante fe-
ſtum Joan. Baptiſtæ, non continuantur fe-
ſto ſed intelligitur de ſeptimana Aſcenſionis cum
duabus ſequentibus. Hoc dicit ſecundùm Joann.
Andr. & omnes. Communis diviſio. Secunda
ibi, *Quia igitur.*
1 Nota primò ibi, *Conſulti fuimus utra iſtarum
opinionum potior videatur*: quotieſcunque ardua
difficultas emergit circa intelligentiam Cano-
nis, & utrinque ſunt opiniones, ad Sedem Apo-
ſtolicam pro declaratione eſſe recurrendum.
Conſiderat c. *Per venerabilem, §. Rationibus, infrà
qui fil. ſint legit.* ubi dicitur: (Si difficile, & am-
biguum apud te judicium eſſe perſpexeris, & ju-
dicium inter portas judicis variari, venies ad
Sacerdotes Levitici generis, & ad judicem, qui
fuerit illo tempore, qui indicabunt tibi judicij
veritatem, & facies quæcunque dixerint qui
præſunt loco, quem elegerit Dominus,) id eſt,

Sedem Apoſtolicam, ut ibi exponitur, ad idem text. in l. *ult. C de leg.* & adde quod in propoſito ſcripſi in c. *Cùm venißent, n. 22. & 42. ſuprà de judic.*

2 Secundò nota ibi, *quocunque tempore contrahatur*, matrimonium ipſum legitimo interveniente conſenſu, ac ſine celebri ſolemnitate licitè contrahi poſſe etiam temporibus ab Eccleſia interdictis: nam verb. *Contrahatur*, hic poſitum, exponitur ab Innocent. id eſt, contrahi liceat. Et quamvis nonnulli ex Antiquis contradixerint; tamen hæc eſt communis opinio, quam ſequitur hic Tancredus, & Hoſtienſ. *ſub n. 11. in ver: Contrahatur*, Joan, Andr. *n. 3. & 4.* Bald. *in fin.* Butr. *num: 9.* & Abb. *num: 2. & 4.* dicens, ſic tranſire hic omnes Doctores, & probatur irrefragabiliter in hac Decretali, dum dicit eſſe conſuetudinem Eccleſiæ Romanæ, ut matrimonium quocunque tempore contrahatur conſenſu interveniente legitimo de præſenti, ſed nuptiarum ſolemnia certis temporibus prohiberi: unde patet non eſſe audiendos Modernos Collectores *hic num: 3.* aſſerentes matrimonium temporibus prohibitis poſſe contrahi, ſcilicet validè, ſed tamen contrahentes mortaliter peccare; abſit enim ut Romana Eccleſia, à cujus regulis nemini licet deviare, approbet conſuetudinem pravam, & nutritivam peccati, cap: *Quis neſciat, 11. diſtinct.* Unde hanc ſententiam meritò approbavit S. Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum, ut infrà dicam *in fin.*

3 Tertiò nota ibi, *poſterior ſententia meliori nititur ratione*, in diverſitate opinionum, quarum una ſit probabilis, & altera probabilior, ſequendam eſſe probabiliorem, ſeu melioribus rationibus fulcitam, ut hic per Abbatem *num: 3.* inferentem ex hoc, ut non ſit habenda ratio perſonæ illam opinionem foventis, nec multitudinis Doctorum, qui illam ſequuntur, cùm ſæpè unius forſan, & deterioris ſententia poſſit multos & majores in aliqua parte ſuperare, ut dicit textus ad hoc notabilis in l. 1. §. *Sed neque, C. de veter. jur. enuclean.* & hoc ſervat Rota, quæ in concurſu opinionum non tam movetur ex numero Doctorum, quàm ex rationum momentis, ut dicitur *in deciſ: 17. num: 4: part: 9. recent.* Quòd ſi opiniones in utramque partem ſint æquè probabiles, minimè licet utramlibet ſequi, ut dixerũt multi ex recentioribus, ſed omnino eligenda eſt tutior etiam in foro conſcientiæ, ut validiſſimis rationibus & authoritatibus probavi in cap: *Ne innitaris, ſuprà de conſtit.* ubi reperies hanc materiam electionis probabilium opinionum pleniſſimè examinatam.

4 Ultimò nota in verſ. *Quia tamen*, & ſigna tempora, in quibus jure veteri inſpecto ſolemnitates nuptiarum interdicuntur, de quibus hic, & in cap. *Non oportet, 1. & 2.* & in cap. *Non licet*, & in cap. *Nec uxorem, 33. quæſt. 4.* videlicet ab Adventu Domini, id eſt prima Dominica in Adventu, ſecundùm Hoſtienſem *hic in principio*, uſque ad Epiphaniam, à Septuageſima uſque ad octavam Paſchatis, & à diebus Rogationum uſque
5 ad octavam Pentecoſtes. Dixi, jure veteri inſpecto, quia jus noviſſimum Concilij Tridentini *in cap. 10. ſeſſ: 24. de reformat: matrim.* hæc tempora Feriarum ex parte temperavit præcipiens, ut ab Adventu Domini uſque in diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum uſque in octavam Paſchatis incluſivè antiquæ ſolemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus obſerventur: in alijs verò temporibus nuptias ſolemniter celebrari permittit. Ex quibus verbis ſublatæ ſunt veterum Doctorum altercationes, numquid octava Epiphaniæ, & ultima dies octavarum in prohibitione includantur, ut videre eſt apud Hoſtienſ. *hic in princ.* & Sylveſtr. *in ver: Matrimonium, 7. quæſt: 2.* nam Concilium dum dixit uſque in diem Epiphaniæ, utique excluſit octavam: & dum ſubjunxit, incluſivè, tam ipſam diem Epiphaniæ, quàm diem octavæ Paſchatis comprehendit; quia illud verbum, *incluſivè*, ad utrumque tempus eſt referendum, cùm nulla ſubſit ratio diverſitatis, arg. l. 1. *de liber. præter.* & l. *fin. ff. de reb. dub.*

Sed QUÆRITUR, quæ ſint ſolemnitates nuptiarum, quæ prædictis Feriarum temporibus ab Eccleſia interdicuntur.

6 Conveniunt omnes, his temporibus prohibitas eſſe nuptiarum benedictiones, de quibus habetur in cap: *Aliter, 30. quæſt. 5* ibi (Sacerdotaliter, ut mos eſt, cum precibus & oblationibus à Sacerdote benedicetur) Et in Concilio Tridentino *cap. 1.* ibi (Benedictionem in templo ſuſcipiendam) *ſeſſ: 24. de reformat. matrim.* adeo ut ſit culpa lethalis huic præcepto contravenire, ut cenſent Petr. de Palude *in 4. ſent: diſt. 3 . q. 1. art. 4. n. 20.* Joan Friburg. *in Summ: Confeſſor: lib: 4. tit: 17. qu. 1* S. Anton *in 3. part. tit: 1. cap 17. poſt princ.* Sylveſt. *in ver: Matrimonium 7. q. 2. in primo dicto.* Navarr. *in Manual. cap. 22. n. 71.*

7 Similiter nuptialia convivia his temporibus Feriarum prohiberi ſatis conſtat ex cap: *Ne uxorem*, ibi, *Nec convivia facere, 33. quæſt. 4.* & hic notant Abb. Antiq. *n. 1. in ver: Nuptiæ*, & Abb. Sicul. *n. 4. verſ: Quòd nuptialia convivia*, gloſ: *ult.* in cap: *Non licet, 33. q. 4.*, ibi, non debent celebrari, ut fiant ibi convivia, & interſint hiſtriones, & mimi, & gloſ: in cap: *Vir cum propria, §. Hinc etiam*, ibi, ſed prohibentur nuptialia convivia, *ead. cauſ: & quæſt.*

8 Sed & traductionem uxoris ad domum viri his temporibus eſſe interdictam, ſatis liquet ex dicto cap. *Nec uxorem*: nam verba illa, *nec uxorem ducere*, communiter exponuntur, id eſt, traducere, ut per Abbatem *hic n. 4. verſ. Et primò adduco*, ibi, *ducere*, id eſt, ad domum, & Sylveſt. *in ver: Matrimonium ſeptimò, ſub n. 2. verſ: Dubitatur*
9 *ſecundò.* Rationem reddit D. Thomas *in 4. ſent. diſt. 32. q. 1. art: 5. q. 4.* (Quia quando novæ ſponſæ traducuntur, animus conjugum magis ex ipſa novitate ad curam carnalium occupatur, & ideo in nuptijs conſueverunt ſigna multa lætitiæ diſſolutæ oſtendi, & propter hoc illis temporibus, in quibus homines præcipuè debent ſe ad ſpiritualia elevare, prohibitum eſt nuptias celebrari.)

10 In hoc tamen eſt diſcrepantia inter Doctores, quia nonnulli arbitrantur ſolam traductionem, quæ fit cum ſolemnitate, eſſe interdictam. Et hujus ſententiæ ſunt Goffredus *in Summa, tit. de matr. contr. contra interdict. Eccleſ. num. 2.* Tancred. & poſt eum Hoſt. *hic num. 2 in fin.* & *in juram. in d. tit. de matr. contr. contra interdict. Eccleſ. n. 3.* Angel. *in Summ, in ver. matrimonium tertiò, impedimento 2. ad fin.* & alij, quos noviſſimè refert, & ſequitur Sanchez, aſſerens hanc opinionem eſſe veriorem *in tract: de matr: tom: 2. lib: 7. diſput. 7. num: 16. verſ: ſecunda ſententia.*

Sed quicquid dicant iſti, tenendum eſt quamcunque traductionem uxoris ad domum viri ſuprascriptis temporibus eſſe prohibitam; tum quia text: in d. ca: *Nec uxorem, 33. quæſt: 4.* ſimpliciter dicit uxorem ducere; atque ita interdicitur ibi non tantùm ſolemnitas, ſed etiam traductio; tum quia etiam ceſſantibus convivijs, & alijs ſolemnitatibus, militat ratio D. Thomæ, quòd ex ipſa novitate traductionis animus circa carnalia, & voluptuoſa occupetur. Tum denique quia cùm feriarum tempore prohibita ſit copula carnalis, ut inferiùs patebit, eſt etiam prohibita traductio privata, per quam ad carnalem copulam pervenitur, ad gloſ: *un. in fin.* & Joann. Andr. *in princip.* in cap: *Cùm quid prohibetur, de regul: jur: lib: 6.* Sicut prohibito matrimonio cenſentur etiam prohibita ſponſalia, per quæ pervenitur ad illud, ut l. *Oratio, ff. de ſponſal.* & prohibitâ copulâ prohibetur etiam cohabitatio, cap: *Diffinimus*, & ibi bona gloſ. *in ver. Intercipit, 18. quæſt: 2.* Quamobrem traductionem eſſe prohibitam ſimpliciter & indiſtinctè, tenet gloſ: in c. *Vir cum propria, §. Hinc etiam, ad fin. 33. quæſt. 4.* & hic firmat Cardin. *circa finem*, & Abb. *num. 4.* & cenſuit S Congregatio Concilij, ut inferiùs patebit *in fin.* Sed & Provinciale Concilium Mediolanen. quintum *in rubr: Quæ ad matrimonium pertinent, §. Ne quis, tom: 4. Concilior: part: 2. pag: 544. col. 1.* ſub pœna interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ ipſo facto incurrenda ſtatuit, ne quis ſtatis temporibus, quibus nuptiarum ſolemnitates celebrari interdictum eſt, domum ſponſam traducat, aut nuptialia convivia celebret, aliave ejus generis vetita agat. Et in ſpecie prohibitam eſſe traductionem etiam privatam, & non ſolemnem, tradit expreſsè Sylveſter *in ver: Matrimonium, 7. quæſt: 2. poſt quintum dictum, verſ: Dubitatur ſecundò*, & Summa Roſella *in ver: Impedimentum, Impedimento 17. in princ.* & alij Recent. quos citat Sanch. *d. diſp: 7. n. 14.* & ante eos Cardin. *hic n. 2.*

11 Similiter quoad copulam carnalem tametſi Sanch. *in præalleg: diſp. 7. n. 23.* exiſtimaverit temporibus ab Eccleſia ſtatutis nullatenus prohibitum eſſe matrimonium conſummare, idemque ante ipſum ſenſerint Navarr. *in Manuali cap. 22. num: 71.* Petr. de Soto *lect: 14. de matrim. §. Huic proximum eſt*, Cardin. Bellarm. *lib: 1. de matrim. cap. 31. ad fin. §. In altero*, & quidam alij ex recentioribus à Sanchez citati: tamen illorum rationes ſunt valdè infirmæ, & ratio D. Thomæ ſuperius conſiderata, ne ſtatis temporibus animus conjugum circa carnalia & voluptuoſa occupetur, potiſſimum viget in conſummatione matrimonij: nam ut legitur Eccleſ: 3. *Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus*: quare contra prædictos ſtat communis Canoniſtarum ferè omnium ſententia: nam gloſ: *hic in ver: Quocunque tempore* (Et ita, inquit, quolibet tempore poteſt matrimonium contrahi, ſed nuptiarum ſolemnitas tantùm his diebus, ne carnaliter conjungantur, prohibetur.) Petr. de Sampſ. & poſt eum Abbas Antiq. *n. 1. ver: Nuptiæ*, exponit, id eſt, ſolemnitates, ut convivia, haſtiludia, & hujuſmodi, & etiam quoad conſummationem carnalem ſuſpendi debent matrimonia; unde ſi quis vellet illo tempore matrimonium conſummare, alter poteſt excipere contra illum, Joan. Andr. *num. 4.* exponit verb: *celebrari*, id eſt, cum ſolemnitate, & celebritate contrahi, vel celebris traductio, vel conſummatio fieri: & refert, & approbat dictum Petri, & Abbatis, Bald. *in fin.* (Nota, inquit, in iſto capite, quòd in iſtis ferijs benè poſſunt contrahi matrimonia quantum ad ſubſtantiam conſenſûs, ſed quantum ad copulam carnalem non) Butr. *num: 9.* quærit quid prohibetur circa matrimonium tempore feriarũ, & ſolvit his verbis: (Dic quòd matrimonij contractus non prohibetur, ſed nuptialis ſolemnitas, & copulæ actus, & ſic prohibetur ſolemnitas nuptiarum contrahendarum, & copula, vel conſummatio.) Et paulò infrà ſimiliter probat dictum Petri, & Abbatis Antiq. Cardinalis *num: 2.* (Quæro, inquit, in eo, quod dicit: & prohibentur nuptiæ, quomodo hoc intelligitur. Quidam intelligunt de ſolemnitate, tu intellige de conſummatione matrimonii, & ſic etiam viduæ, quæ ducuntur ſine ſolemnitate, non poſſunt hoc tempore duci, multi tamen non obſervant.) Anchar. *num: 3.* (Nota, inquit, quòd matrimonium omni tempore celebratum tenet; ad tempus tamen ſuſpenditur carnalis copula, & feſtivitates, ut in juribus allegatis in gloſ. Imol, *num. 1.* nota quòd certa ſint tempora feriata, in quibus non debent nuptiæ celebrari, id eſt, cum ſolemnitate, & celebritate contrahi, ſeu celebris traductio, vel conſummatio fieri, & ſic non prohibetur, quod ſolo conſenſu omni tempore non poſſint contrahi matrimonia, vel ſponſalia de futuro, ut hic expreſsè dicitur, & totidem verbis idem dicit Joan. de Anan. *num: 2.* Abbas Siculus *num. 4.* relatis aliorum opinionibus ſic ait: (Ego puto, quòd matrimonium ſine celebri ſolemnitate licitè poſſit omni tempore contrahi, quia in contrahendo nulla reperitur cauſa prohibitionis, cùm non fiant convivia, nec exerceatur commercium carnale; ſed tantùm intervenit conſenſus de præſenti, in quo nullum reperitur peccatum, imò eſt Sacramentum, ut in cap. *Debitum, de bigam.*) Et infrà expreſsè dicit, etiam carnis commiſtionem prohiberi his temporibus feriatis. Idem firmat gloſ. *un.* in cap: *Vir cum propria, §. Hinc etiam, 33 quæſt: 4.* Raymun. *in Summ. in tit. de impedim. Feriar. in princip.* Hoſtienſ. *in Summ: in tit: de matrim: contr: contra interdict: Eccleſ: num. 5. poſt princip.* Henric. Boic. in cap. *fin: num: 3. de frigid: & malefic.* Stephan. de Gaëta *in repet. cap: Ad limina, 30. quæſt: 1. §. 4. nu: 549. in fin.* Ex quibus patet hanc eſſe unanimem Canoniſtarum ſententiam, quam etiam tenuerunt ex Theologis Petr. de Palude *in 4. ſentent: diſtinct: 32. quæſt: 1. art: 4. num: 20.* Card. Cajet. *in Summa, in ver. Matrimonium, cap: ult. §. In publico autem loco.* S. Anton. *in 3. part. tit: 1. cap: 17. in fin:* Sylveſt. *in ver: Matrim: 7. quæſt: 2. poſt dictum 5. dubio 3.* & alij relati à Sanch. *d. diſput: 7. n: 21.* eamq; probavit S. Congregatio Concilij: nam propoſito dubio, an matrimonium coram Parocho quocunque tempore contrahi poſſit: S. Congregatio cenſuit poſſe contrahi quocunque tempore matrimonium; ſed temporibus comprehenſis *in cap: 10. ſeſſ: 24. de reform: matrim.* nuptiarum ſo-

ſolemnitates, traductiones ad domum, & carnalem copulam prohiberi.

12 Quibus demum accedit authoritas Concilij Toletani celebrati anno Domini 1473. ſub Sixto IV. in tit. *Quòd non fiant nuptiæ, nec carnales commixtiones, nec ſolemnitates tempore à jure vetito*, *tomo 4. Concilior. parte 1. pag. 748. vol. 1.* Cujus hæc ſunt verba: (Cùm ſecundùm legitimas Sanctiones non ſit dubium eos in legem committere, qui verba legis amplexi contra ejus nituntur voluntatem; & quia tempore, quo ſacrorum Canonum decretis nuptiarum celebratio interdicitur, & carnalis copula prohibetur, nonnullos laicos nubere, & carnaliter commiſceri, ac proinde convivia publica, ſtrepitus, & choreas facere, parentes quoque, & amicos invitare, & cum hiſtrionibus, & joculatoribus ſolemniter nuptias celebrare, & ad Eccleſias ſic incedere plerumque contingit: Nos contendentes, quod ſacrorum Canonum intentio fuit non tam Eccleſiæ ſolemnitates, & nuptiales benedictiones, quàm carnales commixtiones prohibere: conſuetudinem hujuſmodi divellere cupientes, ſacro approbante Concilio, commixtiones prædictas, ſtrepitus, choreas, joculationes, & alias ſolemnitates, ac convivia temporibus, quibus ſolemnia Eccleſiæ interdicuntur, & ceſſant, nuptiales benedictiones fieri de cætero prohibemus, ſtatuentes, ut qui contra hujuſmodi noſtræ conſtitutionis tenorem nupſerit, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat. Et nihilominus Clerici, qui præfatis nubentibus Miſſas dixerint, decem florenorum pœnâ puniantur.

DE FERIIS.

Cap. Conqueſtus.

SVMMARIVM.

1 *Ferijs introductis ob honorem Dei, & Sanctorum, niſi ob neceſſitatem, vel pietatem, judicium exerceri non poteſt etiam de conſenſu partium. & num. 3.*

2 *Ferijs favore hominum introductis poſſunt partes renuntiare.*

4 *Feriæ Sanctorum ſunt principaliter introductæ ob reverentiam Dei.*

5 *Iudex non debet in cauſis procedere, nec etiam citare ad diem feriatam.*

6 *Citatus in die feriata comparere poteſt.*

7 *Ferijs introductis in honorem Dei partes renuntiare non poſſunt.*

8 *Ferijs repentinis nequeunt partes renuntiare.*

9 *Ferijs meſſium, & vindemiarum partes renuntiare poſſunt etiam tacitè.*

10 *Arbiter tenetur ſervare ferias ſolemnes.*

11 *Ferijs in honorem Dei, partes compromittendo tanquam in arbitrum, renuntiare non poſſunt. Secus ſi tanquam in arbitratorem. ibid. & nu. 20.*

12 *Sententia lata, & proceſſus habitus in die feriata non tenent.*

13 *Feriatis diebus judicium exerceri poteſt, ſi ſubſit neceſſitas, tam circa temporalia, quàm circa ſpiritualia.*

14 *Feriatis diebus agi poſſunt cauſæ miſerabilium perſonarum. & num. 16.*

15 *Item cauſæ ſpirituales electionum, decimarum, uſurarum, inquiſitionum, & matrimoniales.*

17 *Decretum ſuper alienatione rerum minoris in die feriata interponi non poteſt.*

18 *Feſtis diebus licet dare operam rebus ad vitam neceſſarijs, & tempore perituris.*

19 *Feriatis diebus expediri poſſunt quæ pertinent ad pacem, vel concordiam, & pacta, & tranſactiones fieri.*

20 *Compromiſſum tanquam in arbitratorem fieri poteſt in diebus feriatis.*

21 *Appellatio interponi poteſt quolibet die feriato, ſed eam proſequi non licet.*

22 *Executio ſententiæ an fieri poßit tempore feriato.*

23 *Feſti dies de præcepto qui ſint hodie ex Conſtitutione Vrbani VIII.*

24 *Feriati dies quoad judicialia qui ſint. & num. 25. & 26.*

26 *Feſti dies de præcepto ſunt etiam feriati quoad judicialia, ſed non è converſo.*

27 *Feſtos dies ſolus Papa in Eccleſia univerſali poteſt indicere, & ſinguli Epiſcopi in ſuis diœceſibus. & num. ſeq. & 58.*

28 *Dominici diei obſervatio ſuccedit obſervantiæ Sabbathi non ex præcepto legis, ſed ex Conſtitutione Eccleſiæ, & conſuetudine populi Chriſtiani.*

29 *Papa ſolus habet poteſtatis plenitudinem, & Eccleſiæ plenitudinem.*

30 *Epiſcopi non poſſunt ferias indicere in die alicujus Sancti ab Eccleſia non canonizati.*

31 *Epiſcopus an poßit diem feſtum indicere ſine populo. & num. ſeq.*

32 *Epiſcopus in his, in quibus vertitur intereſſe laicorum non poteſt ſtatuere ſine illorum conſenſu, vel ſaltem debent eſſe præſentes.*

33 *Feſtos dies ſolus populus, ſeu laicalis poteſtas indicere non poteſt, etiam quoad judicialia.*

34 *Populus an poßit ſtatuta facere ſine authoritate Superioris.*

35 *Feriarum ſpecies quot ſint, & à quibus indicantur. & num. ſeq.*

36 *Feriæ ruſticæ ſuffragantur etiam non occupatis in meßibus, & vindemijs, ſi à judice ſint indicta.*

37 *Citatio an fieri poßit in die nō feriata ad feriatam.*

38 *Uſque, dictio ponitur excluſivè.*

39 *Citatio an poßit fieri in die feriata ad diem non feriatam.*

40 *Principium eſt ponderandum etiam in judicijs.*

41 *Actus habitus tempore, aut loco inhabili valet ſi illius effectus conferatur in tempus, aut locum habilem.*

Declaratur. num. 47.

42 *Citationis triplex eſt actus.*

43 *Mandatum de citando an fieri poßit in die feriata ad diem non feriatam. & num. 46. & 49.*

44 *Executio mandati de citando an die feriata fieri poßit. & num. 46. & 53.*

45 *Proceſſus ex citatione inchoandus fieri non poteſt die feriatâ.*

48 *Citatio eſt de proceſſu, & fundamentum judicij.*

50 *Citationis commißio eſt actus extrajudicialis non requirens cauſæ cognitionem.*

51 *Et fieri poteſt etiam in territorio alieno.*

52 *Mandatum de citando in die feriata fieri non poteſt à judice pro tribunali ſedente.*

53 *Bonarum mentium eſt lites execrari.*

Cita-

54 *Citatio conturbat mentem citati, & plerumque eum provocat ad iracundiam.*

55 *Citationis executio eſt de judiciali proceſſu.*

56 *Subſtantialia actus ubi interveniunt, actum ipſum intervenire neceſſe eſt.*

57 *Princeps laicus an ſtatuere poßit, ut dies alicujus Sancti ab Eccleſia canonizati à ſuis ſubditis ſervetur, ac ſi eſſet dies feſtus ex præcepto Eccleſiæ & n. ſeqq. uſq. in fin.*

60 *Iuriſdictio ſpiritualis, & temporalis à Deo ſunt diſtinctæ.*

61 *Feſtorum dierum indictio eſt actus ſpiritualis, & pertinens ad Paſtores Eccleſiæ.*

62 *Feriæ repentinæ à Principe indictæ non ſunt ſervandæ in foro Canonico.*

63 *Conſervationes ſpectant ad Præſules Eccleſiæ.*

64 *Feſtorum dierum indictio eſt quædam conſecratio temporis.*

65 *Ferijs in honorem Dei, & Sanctorum Princeps laicus derogare non poteſt.*

66 *Conſtantini lex de obſervatione diei veneris in honorem Dominicæ Paßionis non fuit recepta ab Eccleſia.*

67 *Statuto civitatis poſſe introduci ferias in honorem Dei, quo ſenſu ſit accipiendum.*

68 *Conſuetudo non poteſt inducere ferias in honorem Dei, niſi interveniat conſenſus Epiſcopi, & Cleri.*

70 *Feſtum ſi princeps, vel civitas ſtatuat ſub certa pœna colendum, tranſgreſſores culpam non incurrunt, ſed pœna exigi poteſt.*

71 *Contrarium.*

72 *Statutum ubi eſt nullum ex defectu poteſtatis, adjectio pœnæ non tenet.*

73 *Statutum laicale poteſt pœnam infligere violantibus dies feſtos ac Eccleſia inſtitutos.*

74 *Principum Catholicorum eſt in adjutorium Eccleſiæ ſacrarum Conſtitutionum præcepta tueri.*

75 *Princeps laicus non poteſt ſtatuere, ut eius ſubditi in die alicujus Sancti ab operibus ſervilibus abſtineant.*

76 *Feriæ repentinæ quæ ſint, & quas ob cauſas à Principe indicantur.*

77 *Ad Religionem pertinet cultum Deo exhibere.*

78 *Dictio,* ſicut, *importat omnimodam ſimilitudinem.*

79 *Formalitas celebrationis feſti in quibus conſiſtat.*

80 *Declaratio Apoſtolica nullitatis litterarum Senatus Mediolani, & Edicti gubernatoris ſtatus Mediolanen. ſuper obſervatione feſtivitatis S. Dominici in dicto ſtatu.*

1 CONQUESTUS. Feriis introductis ob honorem Dei, & Sanctorum, niſi ob neceſſitatem, vel pietatem, judicium exerceri non poteſt etiam de conſenſu partium.
2 Poſſunt tamen partes renunciare feriis favore hominum introductis. Hoc dicit ſecundum Io. Andr. cui ſubſcribunt Bella. Bald. Butr. Cardin. Anchar. Imol. Abb. & Joan. de Anan. Diviſio patet 2. ibi *Licet.*

Nota primò ex text. principalem regulam,
3 quod in feriis ſtatutis ob reverentiam Dei judicium exerceri non poteſt, ut hic, & in l. *Omnes dies*: & in l. *fin. C. eodem*, & notant omnes in ſumm. textus.

4 Ampliatur primò hæc regula, ut locum habeat etiam in feriis Sanctorum: nam & iſtæ ſunt principaliter introductæ ob reverentiam Dei, ut hic notat gloſ. 2. Hoſt. *n. 4. verſ. Et nota, quod feriæ*, & Abb. *in primo notab.* & clarè probatur in tex. nam primò generaliter loquitur de diebus feriatis, qui ob reverentiam Dei noſcuntur eſſe ſtatuti: & mox explicando qui ſint illi dies per dictionem *ſcilicet*, quæ ſtat declarativè, ut notat Fulg. *conſ. 147. Viſa quadam ſupplicatione, n. 2.* enumerat etiam feriaſ Sanctorum. Et eſt ratio, quia Dominum veneramur in Sanctis ejus, ut in Clem. 1, *De reliq. & venerat. Sanct.* Ad hoc Conc. Trid. *ſeſſ. 25. De innovat. & vener. & reliq. Sanct.*

5 Ampliatur ſecundò ut habeat locum non tantùm in feriis ſolemnibus ad honorem Dei dedicatis, ſed etiam in aliis feriis, ut hic declarant Innoc. *num. 1.* Hoſt. & Joan. Andr. *num. 2.* Unde judex non debet in cauſis procedere; nec etiam ad illam diem citare, ut l. 1. *ff. de feriis*, tamen prudenter faciet ſi ſic dicat: compareas tali die coram nobis, ut ex tunc in tali cauſa procedamus: nam etſi die feriata non poſſit judicialiter procedi, pars tamen citata comparere poteſt
6 ſecundum Innocent. *ubi ſupra.* An autem citatio fieri poſſit in die non feriata ad diem feriatam, vel è converſo, plenè examinabitur inf. *in 2. & 3. quæſt.*

7 Ampliatur tertiò, ut nec de partium conſenſu judicium exerceri poſſit in diebus feriatis in honorem Dei: nam talibus feriis partes renunciare non poſſunt, ut hic dicitur expreſsè. Ratio eſt, quia non in favorem partium, ſed in Dei honorem introductæ ſunt: ergo, &c. ut c. *Si diligenti, de*
8 *foro compet.* & l. *Si unus, §. In Sum. ff. de pact.* ſecundum Abb *hic. n. 9.* Et idem dicendum de feriis repentinis, quia cum non fuerint indictæ in favorem partium, ſed ob reverentiam, vel honorem Principis, nequeunt partes illis renunciare, l. *Omnes dies prope finem, C. eod.* Et tenet Specul. *in tit. de feriis, §. fin. poſt principium*, & gloſ in Clem. *Sæpè, in verb. Ob neceßitatem, de verb. ſignif.* & Abb. *hic num. 11.* Secus autem eſt in
9 feriis ruſticis inductis propter hominum utilitatem, vel neceſſitatem tempore meſſium, & vindemiarum: nam his bene poſſunt partes renunciare, ut hic in fin. & in l. 1. *ff. eod.* & hic notat gl. 2. Abb. antiq. Joan. Andr. Bald. & omnes *in ſumm. tex.* & Abb. Siculus *d. n. 11.* Quinimò his ultimis renunciari poteſt etiam tacitè, & renunciatum intelligitur eo ipſo, quod citatus comparet, & non opponit exceptionem feriarum, ut eſt expreſſum in *d. l. 1. ff. eod.* & tenent Federicus de Senis *conſ. 11 Quæritur, n. 11. verſ. Præterea iſte Iacobus*, Jaſ. in d. leg 1. *in princ.* & Alex. *conſ. 213. Viſo, & opportune, numer. 3, verſ. Nec poteſt dici lib. 2.*

Ampliatur quartò, etiam in arbitro, quia
10 procedit ad inſtar judicis, & tenetur ſervare fe-
11 rias ſolemnes, d. l. *Omnes dies, C. eod.* Unde partes compromittendo in aliquem tamquam in arbitrum, feriis renunciare non poſſunt, ut tenet Specul. *in tit. de arbitr. §. fin. verſ. In forma.* Et Joan. Andr. *hic n. 20 in fin.* & Abb. *n. 10.* & hoc in vero arbitro; ſecus autem in arbitratore, ut dicam infra *in 3. fallent.*

12 Ampliatur quintò, ut in tantùm abſtinendum ſit à judicio in diebus feriatis, ut ſententia, & proceſſus habitus non teneat, ut de ſententia patet in leg. 1. *ff. eodem*, & de ſententia, & proceſſu dicitur expreſsè *hic in fin.* unde cum

myſte-

myſterio Joan. Andr. & ſequentes ſummando
textum dixerunt, judicium in diebus feriatis ex-
erceri non poteſt, nam verbum *poteſt* præceden-
te negatione, præciſam neceſſitatem importat,
& privat potentia, adeo ut reddat actum de jure
impoſſibilem, ut nota gloſ. in c. 1. *in verb. Non
poteſt de regul. jur. libr. 6.* Bald. in l. 1. *num. 62. C.
Qui admittit*, & Iaſ. in l. *Non dubium, num. 6c. C.
de legib.*
13 Fallit primò ſupradicta regula ſi ſubſit neceſ-
ſitas, ut in tex. ibi: *niſi neceſſitas urgeat*, veluti ſi
res ſit tempore peritura, ut cap. *Licet, ſupra eod.*
l. 2. *& 3. ff. de feriis*, & l. 1. *ff. de damn. infect.* ſe-
cundum gloſ. *hic in verb. Neceſſitas*: & Innocent.
numer. 1. in fin. in eod. verb. Vel dic, neceſſi-
tas, ſecundum Hoſtienſ. *num. 5.* & Joan. Andr.
num. 22. puta circa collectionem fructuum, vel
imminentem aquarum inundationem, l. *Omnes
judices, C. eod. tit.* & circa quæſtiones, & puni-
tiones latronum, ut l. *Provinciarum, C. eod.* ubi
patet inſignem latronem etiam in die Paſchatis
poſſe ad ferreas mitti, quia, ut ibi dicitur, in
hoc ſummi Numinis facillimè ſperatur venia,
per quod multorum ſalus, & incolumitas procu-
ratur. Et generaliter ubicumque in mora verti-
titur imminens periculum animarum, quæ ſunt
omnibus temporalibus præponendæ, cap. *Præci-
pimus, 12. q. 2.* & l. *Sancimus, C. de ſacroſ. Eccl.*
Atque ita hic intelligitur neceſſitas ſive ſit circa
temporalia, ſive ſpiritualia, ut per Abb. *nu. 14.
verſ. Et quod dixi ſupra*, de quo dic plenius ut per
Turrecrem in c. 1. *num. 5. verſ. Verum notandum,
& n. 6. & 7. de conſecr. diſt. 3.* poſt B. Tho. in 2. 2.
q. 122. art. 4.
14 Fallit ſecundò, ſi ſuadeat pietas, ut patet in
tex. ibi: *vel pietas ſuadeat*, Exemplificat gloſ. in
verb. Pietas, in cauſa miſerabilium perſonarum:
nam in operibus miſericordiæ dierum diſtinctio
non eſt habenda, arg. cap. *Vtinam, 56. diſtinct.* &
cap. *Nunquam, de conſecr. diſt. 3.* quia ſumma eſt
ratio, quæ pro Religione facit, l. *Sunt perſonæ,*
15 *ff. de religioſ. & ſumpt. funer.* Item exemplificant
Innoc. *numer. 2.* Hoſt. *numer. 7.* & Jo. Andr.
num. 22. in cauſis ſpiritualibus electionum, in-
quiſitionum, & hujusmodi, quæ his diebus exer-
ceri poſſunt, cùm pietas, & neceſſitas hoc ſua-
deat, arg. cap. *Placita, 15. q. 4.* & in eo, quod le-
gitur, & notatur in c. *Oblata, §. penult. de appell.*
& conferunt notata per Ioan. Andr. in c. *Bonæ,
il ſecondo, in princ. de elect.* & tenet Specul. in
*tit. de feriis, §. 2. verſ. Quid de cauſis, & in duobus
verſic. ſequen.* ubi tractatur de cauſis uſurarum,
& decimarum, de quibus dic hodie ut habetur
in Clem. *Diſpendioſam, de judic.* & in
Clem. *Sæpè, de verb. Significat.* Et de cauſis ma-
16 trimonialibus notat glóſ. *in ſumma 15. qu. 4.* Et
in eo, quod ſupra dixi de miſerabilibus perſo-
nis, pone exemplum in pupillis, ut eis tutores
dentur, & alimenta decernantur, & in aliis, quæ
celeritatem deſiderant, & ex puro officio decer-
nuntur, prout patent exempla in l. 2. *& 3. ff. eod.*
17 & notat præcitata gloſ. *in ſumma, 15. qu. 4.* De-
cretum tamen ſuper alienatione rerum minoris
interponi non poteſt, ut tenet Specul. *in tit. de
feriis, §. 2. in fin.* & ibi Ioan. Andr. *in additioni-
bus*, & idem Joan. Andr. *hic nu. 2. in fin.* & Abb. *nu.*
18 15. Et has duas exceptiones neceſſitatis, & pie-
tatis aliàs complexa eſt S. Congregatio Cardi-
nalium Concilii Tridentini Interpretum dum
cenſuit, feſtis diebus licere dare operam rebus
ad vitam neceſſariis, ac tempore perituris, præ-
ſertim tempore vindemiarum, & meſſium, ac
recollectionis fructuum, vel ubi neceſſitas ur-
geat & ſuadeat pietas ad Ordinarii cujuſq; judi-
cium, & cenſuram.
19 Fallit tertiò in his, quæ pertinent ad pacem,
vel concordiam, quæ quolibet die feriato poſ-
ſunt expediri, ut l. *fin. C. eod* & c. *Decrevit*, ibi:
niſi de concordia, & pacificatione, 22. qu. 5. & tra-
dit glo. *in ſumma, 15. q. 4.* unde & pacta, & tranſ-
actiones fieri poſſunt, ut habetur in d. l. *fin.* &
hic notat gloſ. 2. *in fin.* Hoſt. *num. 2. in verb. Con-
quieſcere.* Joan. Andr. *eod. num.* Abb. *numer. 14.*
20 *in 3. fallen.* & alii communiter. Et idem dicen-
dum in compromiſſo tanquam in arbitratorem,
quia talis eſt quidam amicabilis compoſitor, &
mediator pacis; & iſta non prohibentur fieri die
feriata, ut cap. 1. *ſup. eod.* & l. *fin. C. de feriis.* Et te-
net Specul. *in tit. de arbitr. §. fin. verſ. In forma*,
Bart. in l. *Si feriatis, num. 2. ff. de arbitr.* Joan. Andr.
hic *num. 20.* & Abb. *num. 10.* & facit ſecundum
eum, quod notat Innoc. in cap. *Quintavallis, de
jurejur.*
21 Fallit quartò, in appellatione interponenda:
nam quolibet die feriato poteſt quis appellare,
ſed non proſequi appellationem, ut l. 1. *C. eod.*
& ibi notat Bart. & ſcribentes gl. 2. & Abb. *n. 13.
verſ. Fallit primo.*
22 Fallit quintò in executione ſententiæ, quæ
fieri poteſt etiam tempore feriato ob neceſſita-
tem hominum, licèt non tempore feriato in ho-
norem Dei, ut *hic* per Abb. *num. 13.* quod tamen
non eſt verum indiſtinctè; unde ad hoc vide
pulchram diſtinctionem Joan. Andr. *in additio-
nibus ad Specul. in tit. de libelli except. §. Nunc di-
cendum, verſ. 30. aliàs 35.* quam ad literam reci-
tat, & proſequitur idem Abb. in c. *fin. num. 20.
ſupra, de judic.* & ibi etiam vide *numer. 17.* an li-
belli oblatio fieri poſſit judici, vel parti in die-
bus feriatis. Quod etiam tangitur in gl. *in ſum-
ma, 15. q. 4.*
23 Secundo nota in verſ. *Scilicet*, qui ſint dies
feriati ob reverentiam Dei quo ad effectum, ut
judicium exerceri non poſſit: nam quoad præ-
ceptum Eccleſiæ hodie ſtabimus Conſtitutioni
ſan. mem. Urbani VIII. *edita idibus Septembris*
1642. incipien. *Vniverſa*, in qua præter dies Do-
minicos, & alias feſtivitates enumeratas in hoc
capitulo firmantur eſſe de præcepto, & nomina-
tim exprimuntur quatuor feſtivitates B. Virgi-
nis, id eſt Purificationis, Annunciationis, Aſſum-
ptionis, & Nativitatis, quæ in hoc c. Implicitè
continentur ſub illis verbis, *Feſtivitatum omnium
Virginis glorioſæ.* Et adduntur infraſcriptæ, ſcili-
cet Corporis Chriſti, quæ ſolemnizatur feria
quinta poſt octavam Pentecoſtes, ut in Clem.
Si Dominum, de reliq. & venerat. Sancto. Inven-
tionis S. Crucis, de qua nulla fit mentio hic, ſed
in cap. *Crucis, de conſecr. diſt. 3.* S. Ioſephi, &
S. Annæ, atque unius ex principalioribus Pa-
tronis in quocunque regno, ſive provincia, &
alterius pariter principalioris in quacunque
civitate, oppido, vel pago, ubi hos Patronos ha-
beri, & venerari contigerit. Ad reliquorum
verò dierum obſervantiam, quos huc uſque,
ſive in univerſa Eccleſia, ſive in quavis natione,
aut

aut regno, provincia, diœceſi, aut loco quomo-
documque, ſive ex præcepto, ſive ex conſuetudi-
ne, ſive ex devotione Chriſti fideles tanquam fe-
ſtivos celebrarunt, nequaquam ex præcepto ip-
ſos teneri decernitur, & declaratur. Sed paulò
poſt adjicitur clauſula infraſcripta: (Non in-
tendimus tamen per hanc noſtram Conſtitutio-
nem dies feriatos circa judicialia in aliquo im-
mutare, quos ad hunc effectum relinquimus in
eiſdem ſtatu, & terminis, in quibus erant ante e-
24 juſdem promulgationem.) Itaque quoad judi-
cialia ſervabitur hæc Decretalis, in qua dies fe-
riati eſſe dicuntur infraſcripti dumtaxat, vide-
licet Natalis Domini, S. Stephani, S. Jo. Evange-
liſtæ, SS. Innocent. S. Sylveſtri, Circumciſionis,
Epiphaniæ, ſeptem Dies Dominicæ paſſionis,
Reſurrectionis cum ſeptem ſequentibus, Aſcen-
ſionis, Pentecoſtes cum duobus, qui ſequuntur,
Nativitatis S. Jo. Baptiſtæ, feſtivitatum omnium
Virginis Glorioſæ, id eſt Annunciationis in vere,
Aſſumptionis in æſtate, Nativitatis in autumno
& Purificationis in hyeme, quæ ut inquit Hoſt.
hic n. 5. ſunt ad modum lapidum pretioſorum, &
coronæ in anni circulo collocatæ: duodecim
Apoſtolorum, & præcipuè, Petri, & Pauli, B.
Laurentii, Dedicationis B. Michaelis, ſolemni-
tatis omnium Sanctorum, dies Dominici, alia-
rumque ſolemnitatum, quæ indicuntur à ſingu-
25 lis Epiſcopis cum Clero, & populo. Ex quibus
patet latiùs patere ferias judiciales, quam dies
feſtos ex præcepto: nam inter ferias judiciales
hic enumerantur ſeptem dies Dominicæ Paſſio-
nis, & ſeptem dies poſt Reſurrectionem; & ta-
men in Bulla Urbani VIII. poſt Reſurrectionem
non exprimuntur niſi duo ſequentes, & de die-
bus Paſſionis Domini nulla fit mentio; feriis ta-
men judicialibus hic ſtatutis addendi ſunt ſex
dies expreſſi in prædicta Bulla, videlicet Cor-
poris Chriſti, Inventionis S. Crucis, S. Joſephi,
S. Annæ, & duorum ex principalibus Patronis;
quia cum dies iſti ſint hodie in præcepto, abſque
dubio ſunt feriati, etiam quoad judicialia; præ-
ſervatio enim Urbani in eadem Bulla importat
ſolum, ut dies qui erant feriati quoad judicialia
ante illius promulgationem ſimiliter remane-
ant feriati, ſed non importat, ut dies, qui firman-
tur eſſe in præcepto, non debeant eſſe feriati et-
iam quoad judicialia, quia repugnat, ut dies fe-
ſtus ſit ſanctificandus ex præcepto Eccleſiæ, & in
illo exerceri poſſint ſtrepitus judiciales, cùm
ratio formalis ſanctificationis feſti conſiſtat in
vacando rebus divinis, & in ceſſatione operum,
ut declarat S. Thom. in 2. 2. *q. 122. art. 4. ad 3.* in-
ter quæ opera recenſentur etiam actus judicia-
les, qui impediunt applicationem hominum ad
Divina, ut hic, & in c. 1. *cum duob. ſeqq. 15. q. 4.* &
in l. *fin. C. eod.* Unde omnes dies feſti de præcep-
to ſunt feriati, etiam quoad judicialia, ſed non
convertitur, quia non omnes dies feriati quoad
judicialia ſunt feſti ex præcepto Eccleſiæ. Habes
igitur ex prædictis qui dies ſint venerandi ex
præcepto, & in quibus ſit feriandum à litibus.
26 Nec obſtat tex. in c. 2. *15. q. 4.* ubi dicitur ferian-
dum eſſe à ſeptem diebus præcedentibus Nati-
vitatem Domini uſque ad octavas Epiphaniæ, &
à quinquageſima uſque ad octavas Paſchæ, & à
ſeptem diebus ante nativitatem B. Joan. Bapti-
ſtæ. Quoniam ut reſpondet Hoſt. *hic n. 4. in verb.
Natalis.* ſtandum eſt huic Decretali, quia illud de
conſuetudine non ſervatur. Et concordant Joan.
Andr. *n. 4.* & alii poſt eum, & Specul. *in tit. de fe-
riis, in 1. col.* Tres autem dies Rogationum, qui di-
cuntur eſſe feriati in c. 1. *de conſecr. diſt. 3.* addendi
ſunt huic Decretali ſecundum Hoſt. *n. 4. in fin.* li-
cèt hoc non ſervet Curia, ut inquit Specul. *ubi
ſup.* & Jo. Andr. *hic n. 5.*
27 Tertiò nota ibi, *quas ſinguli Epiſcopi*, juncto
præcedenti verſiculo ſcilicet, ſolum Papam in
Eccleſia univerſali, & quemlibet Epiſcopum in
ſuæ diœceſi poſſe dies feſtos indicere. De Papa
eſt manifeſtum, quia omnes feſtivitates hic ex-
preſſæ ſunt de jure poſitivo, & ex ſtatuto Eccle-
ſiæ, etiam quoad dies Dominicos: nam etſi præ-
ceptum de ſanctificatione Sabbathi fuerit tra-
ditum in Decalogo, tamen ut inquit S. Thom. in
2. 2. d. q. 122. art. 4. ad 4. obſervantia diei Domi-
nicæ in nova Lege ſuccedit obſervantiæ Sab-
bathi non ex vi præcepti legis, ſed ex Conſti-
tutione Eccleſiæ, & conſuetudine Populi Chri-
29 ſtiani. Et ſequitur Turrecrem in cap. 1. *n. 9. de
conſecr. diſt. 3.* ſicut ergo ſolus Papa Conditor
Canonum in tota Eccleſia poteſt ferias ſolem-
nes indicere ob reverentiam Dei, prout fecit in
hoc, & in d. c. 1. *de conſecr. diſt. 3.* & in Clem. 1. *de
reliq. & vener. Sancto.* quia ipſe ſolus habet po-
teſtatis plenitudinem, & Eccleſiæ Principatum,
c. *Cuncta per mundum, 9. q. 3.* c. *Propoſuit, de
conceſſ. præbend.* Butr. *hic numer. 19.* ita ſinguli E-
piſcopi hoc poſſunt in ſua tantùm diœceſi, ut hic
eſt expreſſum, & in d. c. 1. ibi, *in ſuis Epiſcopati-
bus*, & ibi, *non generaliter, de conſecr. diſt. 3.*
cum ſint vocati in partem ſolicitudinis, non in
plenitudinem poteſtatis, c. *Qui ſe ſcit*, & c. *De-
30 creto, 2. quæſt. 6.* Et hoc intelligas de Sanctis ab
Eccleſia canonizatis: nam etſi Vincentius opi-
natus fuerit Epiſcopum poſſe in ſua diœceſi San-
ctum canonizare per iſtum textum, tamen Do-
ctores communiter eum reprehendunt, & ejus
opinio reprobatur in c. 1. *de reliq. & venerat.
Sancto.* ubi Alexander III. de quodam, qui cole-
batur ab aliquibus cùm non eſſet colendus, ſic
ait: (Illum ergo non præſumatis de cætero cole-
re, cum etiamſi per eum miracula fierent, non
liceret vobis ipſum pro Sancto abſque authori-
tate Romanæ Eccleſiæ venerari:) de quo dic la-
tiùs, ut ſcripſi in c. *Pernicioſam, num. 57. ſupra, de
offic. Ordin.* Itaque omnis feſtivitas Sancti ab Ec-
cleſia Canonizati, quam Epiſcopus in ſua diœ-
ceſi cum Clero, & populo ſtatuit eſſe ſolemniter
venerandam, eo ipſo ferias indicit, ita ut
ab omni actu judiciali in illa die ſit abſtinendum
31 ut hic per Butr. *in 3. not.* Sed numquid Epiſco-
pus poſſit diem feſtum indicere ſine populo.
Abb. *hic n. 4.* tenet non poſſe, quia non ſine my-
ſterio hic dicitur cum populo, prout etiam dici-
tur in c. 1. *de conſecrat. diſt. 3.* ibi. Et illæ feſtivita-
tes, quas ſinguli Epiſcopi in ſuis Epiſcopatibus
32 cum populo collaudaverint.) Nam licet Epiſ-
copus in ſpectantibus ad Epiſcopalem juriſ-
dictionem poſſit cum Capitulo facere ſtatuta,
ut in c. *Vt animarum, de conſtit. lib. 6.* tamen
in aliis, in quibus vertitur intereſſe aliorum, non
poteſt ſtatuere ſine illorum conſenſu, vel ſaltem
debent eſſe præſentes, ut notat Innoc in c. *Veſtra,
de locat*, & in c. *fin. de offic. Deleg.* Et hanc partem
tenet Archid. in d. c. 1. *num. 9.* Fatetur tamen
Abb.

Abb. quod ubi populus non habet legitimam cauſam contradicendi, non obſtat contradictio, ut in ſimili notat Archid. in d.c. *Vt animarum*, facit c.1. *de his, quæ fiunt à majori parte Capituli*, veluti ſi Epiſcopus vellet indicere ferias in die alicujus Sancti, qui traxit originem de illo loco, vel quid ſimile: ad quod facit c.1. 65. *diſt.* Sed Anton. de Butr. dicit ſe idem tenuiſſe olim per iſtam literam, ſed poſtea mutavit ſententiam, dicens ſolum Epiſcopum cum Clero, ſeu Capitulo hoc poſſe, quia in his, quæ tendunt in favorem animæ, quilibet eſt Epiſcopo ſubjectus, c. *Cum ſit, de for. compet.* c. *Novit, de judic.* & c. *Per venerabilem, qui fil. ſint legit.* & cum eo tranſit Joan. de Imol. *n.1. verſ. Item nota , quod feſtivitates.* Et pro hac parte optimè facit Conc. Trid *ſeſſ. 25. c. 12.* ubi ſtatuitur, ut ab exemptis omnibus etiam Regularibus ſerventur dies feſti, quos in diœceſi ſua ſervandos Epiſcopus præceperit: nec ibi ulla fit mentio de populo.

33 Quartò nota ibi, *& populo* : ſolum populum non poſſe dies feſtos indicere, cùm tex. copulativè loquatur de Epiſcopo cum Clero, & populo, l. *Titia teſtatores, §. Nihil diſtat, ff. de legat,* 1. Et ex hoc notabiliter deduco poteſtatem indicendi ferias ſolemnes in honorem Dei, & Sanctorum nequaquam eſſe apud Principes ſæculares, etiam quantum ad hoc, ut judicia tunc temporis exerceri non debeant, quod efficaciter probat hæc Decretalis: nam in principio ſtatuitur, ut in diebus feriatis, qui ob reverentiam Dei noſcuntur eſſe ſtatuti, debeat omnis ſtrepitus judicialis conquieſcere; & mox dies illi nominatim exprimuntur, & inter hos generaliter recenſentur ſolemnitates, quas Epiſcopus cum Clero, & populo duxerit ſolemniter venerandas. Igitur ſolus populus non poteſt ſtatuere certos dies, in quibus ob reverentiam Dei ſit ceſſandum ab actibus judicialibus, & conſequenter nec Principes laici hoc poſſunt : nam Princeps non alia utitur poteſtate niſi illa, quam ab initio populus in eum tranſtulit, ut l.1. §. *Sed & hoc ſtudioſum, C. de veter. jur. enucleand.* At populus non tranſtulit in Principem hanc poteſtatem indicendi ferias judiciales in honorem Dei, cùm illam non haberet, ut hic eſt expreſſum, quia nemo poteſt plus juris transferre in alium, quàm ipſe habeat, ut leg. *Nemo plus juris, ff. de regul. jur.* & cap. *Nemo poteſt, eod. tit. lib. 6.* & nemo dat quod non habet,
34 cap. *Quod autem, de jur. Patron.* l. *Traditio, ff. de acquir. rer. dom.* cum ſuis concordant. Præterea quamvis omnis poteſtas à populo in Principem translata ſit, ut in d. §. *Sed & hoc ſtudioſum*: tamen illud verbum *tranſlata*, exponitur ibi à gloſſ. id eſt conceſſa, & concordat gloſſ. 1. in l. *Non ambigitur, ff. de leg.* item gloſ. *penult.* in l. *fin. C. eod.* & ſic populus retinuit ſibi poteſtatem jus condendi; unde hodie poteſt ſibi facere ſtatuta, ut l. *Omnes populi, ff. de juſt. & jur.* l. *Antiochenſium, C. de privil. credit,* l. *fin. C. de Decret. ab Ord. facien.* l. *Prohibere, §. Planè, C. Quod vi, aut clam,* l. *Si ſervi noſtri, C. de noxalibus,* & c. 1. *de conſtit. lib. 6.* etiam ſine authoritate Superioris ſaltem in ſpectantibus ad ordinationem negociorum, & judiciorum, & ad cauſarum deciſionem civilem, & in aliis, quæ jus Superioris non tangunt, nec ſunt illi reſervata, ut concludit Bald. in d. l. *Omnes populi, num. 14. verſ. Sed puto verum*, articulo in utramque partem egregiè diſcuſſo à *num. 14. uſque ad num. 21.* nec diſcrepat Bart. *ibi num. 2. & 3* & nihilominus non obſtante hac facultate condendi ſtatuta, non poteſt populus facere hoc ſtatutum, ut aliquis dies ſit feriatus in honorem Dei, ut hic patet : ergo nec Princeps hoc poteſt, quia proportionabiliter eadem eſt poteſtas utriuſque, & ſicut Princeps conſtituit jus commune generaliter quoad omnes, ut l. *fin. C. de legib.* ita quilibet populus conſtituit ſibi jus proprium, ut in d. l. *Omnes populi,* ibi, *partim ſuo proprio*, id eſt non generali, ſed municipali, ut ibi declarat gloſ. *penult.* Bart. *num 2.* & communiter ſcribentes, ſed de hoc articulo an Princeps laicus habeat poteſtatem judicandi has ferias in honorem Dei, & Sanctorum, plenè dicam infra in *4. quæſt.*

35 Expeditis notabilibus venio ad gloſ, & quia in tex. fit mentio de duplici tantùm ſpecie feriarum, QUÆRO quæ ſint hujuſmodi feriæ, & an ſint aliæ præter illas, & à quo indicantur: gloſ. 2. hoc proſequitur *in princ.* Sed tu dic clarius ſecundum Specul. *hoc tit. in princ.* & Henr. Boich, *in hoc c. n. 1.* & Abb. *n. 8.* feriarum tres eſſe ſpecies: quædam enim ſunt feriæ ſolemnes, & introductæ ob reverentiam Dei, de quibus actum eſt ſupra, & tales cum ſint indictæ à Papa per Canonem, non oportet ut ſpecialiter indicantur ab homine, l. *Sed & ſi per Prætorem, §. Si ferius, ff. ex*
36 *quib. cau. major.* quædam ſunt feriæ publicæ, ſive ruſticæ, ſeu indictæ, quæ alicubi etiam appellantur ſolemnes, ut ſunt illæ, quæ ſtatuuntur meſſium, ſeu vindemiarum gratia ob neceſſitatem hominum; & tales non ſunt determinatæ à Lege, vel Canone; & ideo illarum indictio judicibus relinquitur, ut eas indicant bis in anno ſecundum qualitatem, & conſuetudinem cujuſque loci, nam citius fit recollectio in locis calidis, quàm frigidis, ut leg. *Præſides ff. eod.* & notat hic præcitata gloſ. pro hoc l. *Si in aliam ff. de offic. Proconſul.* unde non ſequitur; de jure aliquis colligit fructus tempore meſſium, vel vindemiarum : ergo non debet in jus vocari, quia ad hoc, ut in jus vocari non debeat, neceſſè eſt ut priùs feriæ à judice indicantur ſecundum Henrich. *ubi ſupra*; & iſtæ quamvis ſint introductæ propter occupatos, tamen poſtquam ſunt indictæ, relevant omnes etiam milites, & alios, qui in meſſibus, & vindemiis non occupantur, ut concludit gloſ. in leg. 1. *in verb. Occupati, ff. de feriis* : & ſequitur Alexan. *conſ. 2. Viſis dubitationibus, numer. 4. verſ. Pro hoc etiam facit, lib. 2.* & de iſtis duabus ſpeciebus agitur hic. Quædam verò ſunt feriæ repentinæ, quas Princeps indicit vel propter palmam, ut quia hoſtes ſubjugavit, vel quia uxorem duxit, vel quia filius ei natus eſt, ut in d. l. *Sed & ſi per Prætorem, §. Si feriæ ff. ex quib. cauſ. major.* & in l. 1. *C. de feriis,* & dicuntur repentinæ, quia ſunt incertæ; imò extra ordinem repentè, & ſubito indicuntur: & iſtæ indici non poſſunt niſi à ſolo Principe, ut l. *A nullo, C, eod,* & tangam, infr. *in 4. q. n. 76.* & de his tribus ſpeciebus feriarum, vide gl. in Clem. *Sæpè, in verb. Ob neceſſitatem, de verb. ſignif.* & Hoſt. *in ſum. eod. tit. §. Qualiter diſtinguantur,* & adde quod dixi ſupra *in 1. notab. in 3. ampliat.*

Se-

37 Secundò QUÆRO, an citatio fieri poſſit in die non feriata ad diem feriatam, Innoc. *hic n. 1. in verb. Conquieſcere,* ponit duas opiniones, prima opinio diſtinguit ſic : aut error in aſſignatione termini exprimitur, veluti ſi dicatur. Ad comparendum coram nobis in tali cauſa tibi diem Dominicum aſſignamus. Et citatus nec in die Dominico, nec in ſequenti comparere tenetur. Aut error non exprimitur in citatione, quamvis tacitè inſit, ut quia dicatur : decima die venias reſponſurus, & decima dies incidat in diem Dominicum. Et tunc citatus non tenetur in die Dominico comparere, ſed bene in die ſequenti: ratio eſt, quia duo videntur mandata, id eſt ut ad diem compareat, & ut compareat, *l. Celſus, ff. de arbitr.* quamvis ergo habeat excuſationem in die ſolemni; tamen in ſequenti die excuſationem non habet, & datio termini tenet. Et idem dicendum eſt ſi per 20. dies durarent dies feriati, quia in proxima ſequenti die tenetur comparere citatus.

Secunda opinio, cui magis adhæret Innocent. *ubi ſupr. verſ. Item melius eſt,* quod etiam in primo membro diſtinctionis teneat aſſignatio termini, ita ut quamvis in citatione expreſſè dicatur; Compareas in die Dominico, nihilominus citatus teneatur comparere in die ſequenti non feriata; nam & hic ſicut in ſecundo membro duo videntur mandata; ergo & idem juris eſt eadem ratione ſecundum Innoc. unde & feſtum B. Lucæ aſſignatur per Papam ad comparendum, c. *Cum ex litteris, § fin. ſup de reſtit. in integr.* & initium quadrageſimæ, & feſtum Nativitatis Domini, c. *Ex poſuit primo reſpon.* & §. *fin. ſupr. de dilat.* & Dominica, in qua cantatur, Ego ſum Paſtor bonus, cap. *Cum dilecti, §. final. infr. de dol. & contum.*

Quid dicendum? Tu teneas primam opinionem indiſtinctè, quam tenuit Petr. de Bellap. in l. *Dies feſtes, C. de feriis,* & Hoſt. *hic n. 3* concludens citatum ad diem Dominicum, vel alium
38 ſolemnem non teneri comparere; Secus verò ſi judex dicat: Mandamus tibi, ut uſque ad diem Dominicum compareas coram nobis; tunc enim tenet termini aſſignatio, & illud, *uſque*, intelligitur excluſivè, & ſic intelligas jura proximè allegata, & ſi quæ reperias ſimilia ſecundum Hoſt. Idem tenet Specul. *in tit. de citat. n. 13.* ubi eodem modo reſpondet ad præcitata dicens; in illis non fieri citationem ad diem feſtum, ſed ut uſque ad feſtum compareat citatus, & *uſque*, ibi ponitur excluſivè, & exponitur, id eſt citra, & ibi dicit hoc eſſe verius: nec putat referre an exprimatur patenter error in citatione, ut quia dicatur, compareas die Dominico, an non exprimatur, ut quia dicatur compareas decima, vel vigeſima die, & in die illa feſtum occurrat: nam neutro caſu citatus teneretur comparere ſecundum eum, & concordat *hic* Joan. Andr. *numer. 2. poſt med. verſ. Tu verò,* dicens pro opinione Hoſtienſis facere l. 2. *in fin. ff. Si quis in jus vocat.* & ſubdit eamdem opinionem tenuiſſe Riccardum de Senis Cardinalem, ut refert Cynus in l. *Dies feſtos, in 2. quæſt. C. de feriis.* Quod ſcilicet ubi ponitur verbum *uſque*, citatus qualibet die infra terminum venire poterit; ſed quando citatur, ut tali die feriata compareat, priùs venire nec poteſt, nec debet, & illa die venire non tenetur; & ſic neceſſaria eſt nova citatio. Sequitur Bellam. *in 1. quæſt.* nam relatis antiquorum opinionibus, tandem *n. 3. in fin, verſ. Quid dicendum,* concludit his verbis (Breviter opinionem Hoſt. & Petri, quaſi omnes Canoniſtæ, & Legiſtæ videntur approbare, & idcirco conſulo, quod ab ea in judiciis non recedas) Et hanc opinionem dicit tenendam eſſe tamquam veriſſimam Abb. *n. 22.* quam etiam dicit veram, & approbat Bald. in d l. *Dies feſtos, n. 6.* Nec obſtat ratio in contrarium adducta per Innoc. quod duo videantur mandata. Quoniam, ut reſpondet hic Joann. Calder. *in addition.* & eum Bellam *ſub n. 2. verſ. Sed ratio,* vendicat ſibi locum, ubi citatio, vel mandatum tenuit à principio; unde licèt caſus ſuperveniens illud ſuſpendat, non tamen ex toto relaxat : at hic fuit nullus à principio ſecundum eos. Neque obſtat text. in d. l. *Celſus ff. de arbitr.* quæ dicit duo eſſe præcepta, unum ſolvendi, & aliud in tempus ſolvendi. Quia non veniunt ibi ex eadem cauſa: nam primum præceptum naſcitur ex obligatione, ſecundum naſcitur ex tempore, quod datur judicatis; ſed hoc eſt unum indiviſibile præceptum, quod non poteſt pro parte valere, & pro parte non valere, ut l. *In hoc judicio, ff. fam. erciſc.* ſecundum Bald. *ub ſupra.*

39 Tertiò QUÆRO, quid in caſu converſo, an citatio fieri poſſit in die feriata ad diem non feriatam. Ad partem negativam inducitur primo text. in l. *Dies feſtos, C. eod.* ubi dicitur : *Præconis horrida vox ſileſcat,* ergo talis citatio eſt contra legem, & ſic non valet, c. 2. *de teſtib. cogen.* & l. *Non dubium, C. de legib.* quæ eſt canonizata in cap. *Imperiali, 15. quæſt. 2.* Secundò quia mandatum de citando eſt quædam ſententia comminatoria, l. *Præſenti, C. de his, qui ad Eccleſ. confug.* ergo ſi fiat die feriata, non debet valere, ut l. 1. *ff. de feriis.* Quod ſi teneas non eſſe ſententiam, ſed de proceſſu juxta textum in cap. *Quoniam, de probation.* adhuc idem dicendum, quia & proceſſus tali die habitus nullius eſt mo-
40 menti, ut hic eſt expreſſum in fin. Tertiò, quia principium eſt ponderandum, l. *Si minor, ff. de ſerv. exportan.* etiam in judiciis, l. 3. § *Scio, ff. de minor.* ergo citatio in die feriata ad diem non feriatam non valet, cum initium ſit vitioſum.

41 Ad contrarium arguitur, quia quamvis mandatum de citando fiat tempore prohibito, tamen effectus confertur in tempus conceſſum, l. *Si cum uxori,* & l. *ſeq in fin. ff. de donat. inter vir. & uxor.* Præterea idem eſt judicium de tempore, quod de loco, ut l. *Vtinum ff. ſi cert. petat.* ſed valet actus habitus loco non habili, ſi effectus ipſius conferatur in locum habilem, l *fin. ff. de offic. Præf. Vrb.* & l. *Omnes, §. Si verò apparitor. C. de Epiſc. & Cler.* ergo ſimiliter valet citatio facta tempore inhabili, ſi illius effectus conferatur in tempus habile In hac controverſia dicit Joan. Andr. *hic n. 3. circa med. verſ. Dicunt quidam,* communius teneri primam opinionem, quod citatio non valeat, eſſe de jure veram. Sed illi derogat conſuetudo, quia de facto non ſervatur, ut dicit Jacobus de Arena, relatus à Joan. Andr. unde hæc conſuetudo citandi in die feriata ad diem non feriatam minimè mutanda, ut l. *Minimè, ff. de legib.* & propterea Dynus, qui tenuerat

pri-

primam opinionem in l. 1. § *Item renunciatio.ff.de*
nov. oper. nunciat. poſtea ſe retractavit,ut re-
fert Joan. Andr. *ubi ſupr.* Et retenta hac ſecunda
opinione, cui ſuffragatur conſuetudo, non ob-
42 ſtant contraria, quoniam ut notabiliter reſpon-
det Ioan. Andr. *num. 3. circa fin. verſ. Adcon-*
trariam citatione triplex eſt actus. Primus eſt præ-
ceptum, ſeu mandatum de citando. Secundus
executio præcepti, ideſt citationis actus Tertius
eſt proceſſus ex citatione inchoatus. Primus, qui
43 non requirit cauſæ cognitionem, die feriato
fieri poteſt, l. *Actus*, *C. eod.* nec obſtat text.
in l. *A procedente. ff. de dilation.* quia intelligitur
cùm pars dicit dilationem non dandam, adeò ut
44 ſuper hoc oporteat interloqui. Secundus actus
ideſt executio præcepti eiſdem rationibus tem-
pore feriato fieri poteſt, adhoc l. *Miles, §. Sexagin-*
ta, ff. de Adulter. Præſertim ſecundum lecturam,
quæ habet libellum in citatione tranſmitti.
45 Tertius, ideſt proceſſus inchoandus ex citatio-
ne fieri non poteſt in die feriato. Nec obſtat,
quod ſecundum Petrum de Bellap. olim citaba-
tur quis ad comparendum, vel ſatisdandum, ut
ff. In jus vocat. ut eant in rubro, & in nigro, & l. *Si*
verò, §. *Qui pro rei*, *ff. Qui ſatiſd. cog.* per
quam citationem ſic veniendo, & fidejuſſo-
res quærendo, avertebatur quis ab his, quorum
cauſâ inductæ ſunt feriæ, quem reſpectum habuit
dict. l. *Dies feſtos.* Etenim ut reſpondet Ioan.
Andr. hodie ſolum citatur ut veniat. Tale igi-
tur præceptum utique fieri poterit in die feria-
to.

Sed tu adverte ad hanc tripartitam diſtin-
ctionem Joann. Andr. nam etſi quod ſpectat ad
tertium actum proceſſus ex citatione inchoati
conveniant omnes, ut fieri non poſſit in die fe-
riato, quia verè, & propriè eſt actus judicialis, &
ideo inhibitus in hoc cap. & in juribus concor-
46 dantibus: tamen quoad alios duos actus Docto-
res magnoperè confligantur, nam contra Jo.
Andr. tenet hic Ioan. Calder. relatus à Bellam.
ſub. n. 7. col. 5. poſt princ. verſ. Ioan. Calderinus, ubi
concludit nec præceptum, ſeu interlocutoriam
ad comparendum, nec illius executionem fieri
poſſe in die feriato. Idem Archid. in cap. *Placita*,
n 2. 15. quæſt 4. Speculat *in tit. de citat. §. 1. verſ,*
Item excipitur, & ſeq. & ſequuntur *hic* Butr. Car-
din. & communiter moderni, ut dicit Abb.
47 *nu. 20. verſ. Sed moderni.* Et idem diſputando te-
nuit Iacob. Butrig. ut refert Bart. in *l. 1. §. Nun-*
ciatio, ff. de nov. oper. nunciat. quia lex prohibens
citationem non habuit ſolum reſpectum ad effe-
ctum, ſed etiam ad principium: unde quandoque
prohibetur actus reſpectu effectus, & tunc ſatis
eſt, ut conferatur in tempus conceſſum; & ſic lo-
quitur text. in d. l. *Si cum uxori*, & in l, *ſeq.*
in fin ff. de donat. inter vir. & uxor. & in cap. *de Uxo-*
re, infr. de ſepult. Quandoque prohibetur non ſo-
lùm effectus, ſed etiam ipſe actus: & tunc non
ſufficit effectum conferri in tempus permiſſum,
quia cùm actus ſic geſtus in tempore inhibito,
non eſt ſatisfactum juri, arg. cap. *fin. de reſtit.*
ſpoliat. & l. *Fulcinius. poſt princip.* patet in d. l. *Dies*
feſtos. Præterea ſecundum Abb *dict. n. 20. circa*
med. quamvis citatio non arctet ad cõparendum
tunc, tamen arctat pro tunc, & afficit citatum, &
quodammodo eum provocat ad iram, & aliqua-
liter abſtrahitur à contemplatione Dei. Et idem
dicit in judice, quia cùm debeat vacare Divi-
nis, non debet facere præceptum de citando:
nam etſi non exigatur cognitio inter partes, ta-
man intra ſe debet adhibere, aliqualem cogni-
48 tionem in ſtatuendo terminum. Item negari non
poteſt, quin citatio ſit de proceſſu, & fundamen-
tum judicii, ut in dicto c. *Quoniam contra, de prob.*
Et per hæc concludit Abb. poſt alios nullum ex
dictis tribus actibus fieri poſſe in die feriata. Fa-
cit c. 1. *ſupr. eod. ſecundum eum* Bart. tamen in d. §.
Nunciatio, & Butr. *hic*, limitant hoc in feriis intro-
ductis in honorem Dei, ſecus verò in aliis intro-
ductis in favorem hominum, quia tunc citatio
ſolùm prohibetur reſpectu exercitii, & ſic reſpe-
ctu finis citationis; non enim dicitur ut non ci-
tetur, ſed ut non compellatur venire, l. 1 *de feriis.*
Et quamvis Bart. ſubjungat, quod ſi quis velit
ſervare opinionem Dyni, poterit dicere prædi-
ctam l. loqui ſpecificè in diebus Dominicis; & i-
deo ſecus in aliis, & idem dixerit Calder. hic: ta-
men non perſiſtunt, imò putant verius eſſe quod
dictum eſt ſupra.

49 Quid dicendum? ego quoad primum actum
præcepti, ſive mandati, ſeu commiſſionis de ci-
tando adhæreo opinioni Ioan. Andr. quæ habet
citationem valere quam dicit eſſe communem,
quia motiva contraria benè tolluntur, & quia
non refert quo tempore, vel loco fiat actus,
dummodo trahatur ad locum, vel tempus con-
gruum. Et huic opinioni communi putat ſtan-
dum eſſe Bellam. *hic n. 10. verſ. Quid dicendum*, ut
ſcilicet præceptum de citando fieri poſſit etiam
die feriata in honorem Dei, ſubdens ſe eam ſer-
vaſſe, ac ſervare vidiſſe per Dominos Coadjuto-
50 res ſuos, dum eſſet Rotæ Auditor, præcipuè quia
commiſſio citationis eſt actus omnino extraju-
dicialis nullam requirens cauſæ cognitionem
judicialem; & ſic per ſe conſideratus non eſt
contentioſæ, ſed voluntariæ juriſdictionis, talia
autem fiunt etiam his diebus feriatis in hono-
rem Dei, ut legitur, & notatur in l. *Actus, C. eodem.*
51 Præterea ſicut tempore inhabili utpote feriato;
ita loco inhabili, id eſt extra territorium prohi-
betur quis ſuam juriſdictionem exercere, ut l.
fin. ff. de Iur. omn. Iud. & c. *Ut animarum, de conſtit,*
lib. 6. & tamen extra territorium proprium,
& in territorio alieno quis poteſt facere
commiſſionem, per quam in ſuo territorio
ſuam propriam juriſdictionem poſſit exer-
cere, ut in Authen. *de Collator. §. Antequam ve-*
rò provinciam, arg. l. 4. § *fin ff. de offic. Proconſul.* &
notatur in cap. *Novit de offic. Legat.* prout ibi
ſcripſit Bellam. poſt Innoc. *in 5. oppoſit.* Si igitur
commiſſio totius juriſdictionis poteſt fieri in die
feriato: ergo & commiſſio de citando, arg. l.
Quæ de tota, ff. de rei vendic. non enim diceres
commiſſionem univerſitatis cauſarum vel to-
tius unius cauſæ ſcriptam, & datam tempore
feriato propter hoc eſſe nullam; Nec ulla ſubeſt
ratio, quare magis debeas dicere nullam eſſe
commiſſionem unius articuli, quàm totius cau-
ſæ. Quæ ratio multum urget, & alia motiva pro
hac parte adducit Bellam. *d. n. 10. verſ. Si vero de-*
cernuntur: & reſpondet rationibus Joann. Cal-
der.

Fallit tamen hæc concluſio in duobus caſi-
52 bus, in quibus nec præceptum, ſive decretum ſeu
commiſſio de citando in die feriata fieri poteſt,
ſecun-

ſecundum Bellam. *d. n. 10. verſ. Quid dicendum.*
Primus eſt in citationibus, quæ non poſſunt fieri
niſi à judice pro tribunali ſedente, & judiciali-
ter procedente, de quibus loquitur tex. in l. *A*
procedente. C. de dilation. & quæ ſint illæ proſequi-
tur, idem Bellam. in c. *Præterea in 6. quæſt. eod. tit.*
nam indubitatum eſt hæc fieri non poſſe in die
feriato, quia ſunt de proceſſu judiciali, qui inhi-
betur tam per legem, quàm per Canonem. Se-
cundus caſus eſt in citationibus, quæ licet fieri
poſſint à judice etiam pro tribunali non ſeden-
te, tamen aliquando judicialiter decernuntur:
nam iſtæ ſi judicialiter fiant in die feriata etiam
ad diem non feriatam, non valent, ea ratione,
quia proceſſus judiciales inhibentur iis diebus;
& hoc ſimiliter dicit eſſe ſatis clarum Bellam.
loc cit. Et in his duobus caſibus poteſt intelligi, &
ſalvari opinio Joan. Calder. Sed extra illos non
recedas ab opinione Joan. Andr. quod com-
miſſio de citando decerni poſſit etiam in
die feriata in honorem Dei. Et hæc de primo
actu.

53 Qui verò ad ſecundum, ideſt executionem
citationis, quam facit commiſſarius, ſeu Nun-
cius admonendo citandum de comparendo ad
certam diem, mihi magis placet opinio Joan.
Calder. & Abb. contra Joan. Andr. quod ſcilicet
talis actus in die feriata ad non feriatam fieri
non poſſit; quia nimis retraheret citatum à de-
votione; cum enim ſit bonarum mentium lites
execrari, l. *Item ſi res, ff. de alienat. judic. mutan.*
54 *cau. fact.* conturbatur per citationem mens cita-
ti, & inter ſe inquietatur, & abducitur in ſolici-
tudinem deliberandi, & cogitandi ſuper cauſa
citationis factæ, & plerumque provocatur ad
iracundiam adverſus eum, qui citationem impe-
travit; & ita ex mente cadit ſub prohibitione
operis ſervilis, de quo in c. 1. & in c. *Licet, ſup.*
eod. Si enim probetur finis, & terminus, prohi-
betur etiam principium, & via perveniendi ad
illum, ut l. *Oratio, ff. de Sponſal.* & hoc de execu-
tione verbali. In reali autem, quæ fieret per ma-
nus appoſitionem, ſeu capturam perſonæ, for-
tius urget ratio ſupra conſiderata. Præterea,
proceſſus judicialis in die feriata habitus eſt ip-
ſo jure nullus, ut *hic in fin.* & dictum eſt ſupra in
55 1. *notab. in ſ. ampliat.* Negari autem non poteſt,
quin talis citationis executio ſit de judiciali
proceſſus: nam hìc interveniunt ſubſtantialia
proceſſus, videlicet judex, ſeu commiſſarius ip-
ſius judicis, & inſtantia partis, quæ citationem
procuravit, & pars alia, quæ citatur, & manda-
tum judicis, & illius executio ad unius partis in-
ſtantiam directam in aliam partem, cap. *Forus, §.*
56 *Omni. de verb. ſignificat.* Ergo cenſeri debet in actu
hujus citationis judicialem proceſſum interve-
niſſe: quia ubi reperiuntur omnia ſubſtan-
tialia actus, etiam actum ipſum reperiri neceſſe
eſt, ut l. *Naturali*, §. *Si quæratur, ff. de con-*
firmat. tut. Neque obſtat, quod non fiat à judice
ſedente pro tribunali. Quia talis non eſt
actus requirens cauſæ cognitionem, eſt tamen
judicialis, & judicialiter agitatus. Hujuſmodi
autem actus benè fiunt ſine tribunali, ut nota-
tur in d. l. *A procedente*, ſecundum Bellam, qui
poſt multa videtur reſidere in hac opinione. Et
quamvis ſub *n. 14.* fateatur communiter ſervari
contrarium præſertim apud Sedem Apoſtoli-
cam, ubi Auditores Palatii citant per Curſores
in quibuſcunque feſtivitatibus quantumcum-
que magnis, videlicet ad dies non feriatos, non
quod mandent expreſse ſic fieri, ſed quia ita
Curſores faciunt, nec contra hoc admitteretur
impugnatio, ſubdens ita etiam ſervare extra
Curiam Romanam apparitores communiter
omnium aliarum Curiarum Et hanc opinionem
etiam de jure poſſe probabiliter ſuſtineri: tamen
quidquid ſit de temporibus Bellameræ, hodie
hoc non ſervat Rota, Imò *deciſ. 365. n. 1. p. 3. re-*
cent. tenuit citationem non valere, quia fuit exe-
cutioni demandata die Dominico, quod fieri
non potuit, cùm dies eſſet feriatus in honorem
Dei, quidquid ſit in feriatis ob neceſſitates ho-
minum: Allegat Guidop. *conſ. 36. per tot.* Vant.
qui de communi teſtatur in *tract. de nullitatibus*
in tit. de nullit. ex defectu citationis n. 46. Bald. *deciſ.*
159. & Rotam in *cauſa Bononien. liberationis à fi-*
dejuſſione 9. Februarii 1607. coram Attrebaten.
quæ habetur impreſſa poſt conſil. Proſp. Farina-
ci *lib. 2. deciſ. 233* & alios quamplures ex Recen-
tioribus pro hac parte cumulant moderni Col-
lectores *hic. n. 2.*

57 Quartò, & ultimò ex facto quæſitum eſt, an
Princeps laicus ſtatuere poſſit, ut dies alicujus
Sancti ab Eccleſia canonizati à ſuis ſubditis ſer-
vetur ac ſi eſſet dies feſtus ex præcepto Eccle-
ſiæ.

Emerſit hæc diſcrepatio occaſione Edicti à
D. Marchione de Carazena Gubernatore Me-
diolani inconſulto Archiepiſcopo publicati die
30. Junii 1653. in quo præcepit obſervari feſtum
S. Dominici die 4. Auguſti cujuſque anni in toto
illo ſtatu De cujus Edicti ſubſiſtentia à S. D. N.
Innocentio juſſus dicere pro veritate quid ſen-
tirem, reſpondi ut infra.

58 Dies feſtos ob reverentiam Dei, & Sanctorum
ſolum Beatiſſimum Romanum Pontificem poſ-
ſe inſtituere in Eccleſia univerſali, & ſingulos E-
piſcopos in ſuis diœceſibus ſatis conſtat ex Ca-
none Concilii Lugdunenſis relato in c. 1. *de con-*
ſec. diſtinct. 3. & ex Decretali Gregorii IX. in hoc
cap. *Conqueſtus de feriis*, ubi Papa enumeratis feſti-
vitatibus, quibus venerationem exhiberi jubet
in toto orbe Chriſtiano, immediatè ſubjungit:
(cæteriſque ſolemnitatibus, quas ſinguli Epiſco-
pi in ſuis diœceſibus cum Clero, & populo dux-
erint ſolemniter venerandas.) Et innuitur à
Concilio Tridentino *ſeſſ. 25. de Regular: c. 12.*
ibi: Dies etiam feſti, quos in diœceſi ſua ſervan-
59 dos idem Epiſcopus præceperit. Reges ergo, &
Principes ſæculares, civitates, & populi nullam
habent poteſtatem indicendi aliquem diem fe-
ſtum in honorem Dei, vel Sanctorum, niſi ex au-
thoritate Papæ, vel Epiſcopi diœceſani. Et
ita per hunc textum firmant Bellam poſt Mar-
tianum de Selva *hic quæſt. 4. verſ. Sed adhuc*
quæritur, ubi in individuo loquitur de feſto S.
Dominici, & Ant. de Butr. *num. 3.* Abb. in c. *Quo-*
niam, num. 2: eod tit. S. Antonin, *in 2. par. tit. 9.*
c. 3. verſ. Feriæ verò ſolemnes. Sylveſt. *in verb.*
Dominica, num. 2. Armilla *in verb. Feriæ, num. 2.*
Tabiena *in eod. verb. num. 1. poſt med. verſ. Feriæ*
verò ſolemnes. & & paſſim recentiores Theologi,
præſertim Hiſpani, ut Suarez, de Religione, *to. 1.*
lib. 2. de diebus feſtis, c. 12. dicens rem eſſe cla-
ram, & communem Azor. *Inſtitut. moral. par. 2,*

lib. 1. cap. 26. quæſt. 5. Thomas Sanchez *conſil. moral. lib. 5. c. 2. nu. 7.* Caſtro Palao *p. 2. tract. de obſer. feſto. diſput. unica, punct. 2. à numer. 7.* & alii plures.

60 Sumitur hæc concluſio ex illo communi principio, quod idem mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Ieſus ſic actibus propriis, & dignitatibus diſtinctis officia, ac juriſdictiones diſcrevit, ut temporalia ſæcularibus poteſtatibus, ſpiritualia verò ſolis Pontificibus voluerit eſſe ſubjecta, c. *Cum ad veram*, & c. *Si Imperator, 96. diſt.* & habetur 10. *diſt. per tot* & in c. *Solitæ de major. & obed.* & magiſtraliter per Jo. Andr. poſt Hoſt in c. *Per venerabilem, col. 6. in verb. Plenitudine poteſtatis, qui filii ſint legitimi* Oldr. *conſ.* 83.
61 *An Epiſcopus. per tot.* Actus autem indicendi, & præcipiendi dies feſtos, & cultui Divino dicatos propriè ſpiritualis eſt, & ad pietatem, ac Religionem pertinens Clem. *unica, de Reliq. & Vener. Sanctor.* & patet ex Conc. Trid. *ſeſſ. 25 de delect. ciborum, jejuniis, & diebus feſtis, verſ. Vel etiam quæ faciunt ad pietatem.* Igitur ejuſmodi actus indicendi dies feſtos ſpectat ad Paſtores Eccleſiæ, cum id primo, & principaliter ordinetur ad Divinum cultum, & animarum profectum, c. *Placita, 15. qu. 4. c. 1* & c. *Licèt, ſupra eod. l. fin. C. eod.* & declarat Abb. *in hoc c. In primo notab.* & conſequenter non poteſt legalis auctoritas in his ſe ullatenus immiſcere, cùm laicis de rebus ſpiritualibus ſtatuendi nulla ſit attributa poteſtas, quos obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi, c. *Cum laicis, de reb. Eccl. non alien.* c. *Benè quidem, 96. diſt.* c. *Eccleſia S. Mariæ, de conſt.* per quem textum Collecta-
62 rius *hic numer. 7. in fin.* tenet ferias repentinas à Principe indictas non eſſe obſervandas in foro Canonico. Et eum ſequitur Bellam, *numer.* 19. *in 6. quæſt. principali circa finem, verſ. Item quæ-*
63 *ritur de feriis repentinis.* Præterea idem eſt judicium de tempore, quod de loco, l. *Vinum, ff. Si cert. petat.* ſed conſecratio, & dedicatio loci ad cultum Divinum ſpectat ſolùm ad Præſules Eccleſiæ, non autem ad ſæculi poteſtates, cap. *Placuit, 1 quæſt. 2* c. *Nemo, de conſecr. diſt. 1. §. Sacræ res*, & ibi gloſ. *in verb. Pontifices, Inſtitut. de rer.*
64 *diviſ.* ergo & conſecratio temporis. Indictio enim feſtivitatum in honorem Dei nihil eſt aliud, quàm quædam conſecratio, per quam dies illi efficiuntur ſacri, & Divinis obſequiis dedicantur, c. *Placita, 15. qu. 4. c. 1.* & cap. *Licèt, ſup. eod.* l. *Omnes dies, verſ. Sacros, C. eod. tit.* Unde gl. 1. in c. 1. *de conſecr. diſt.* 3. dicit Gratianum inter Sacramenta inſerere tractatum de ſolemnitate dierum feſtorum, quia inter ſacramenta habentur, cum repræſentent paſſiones eorum Martyrum, propter quos fiunt. Ad hoc cap. *Baptizandi*, ibi, *Pentecoſtes venerabile Sacramentum, de conſecr. diſt.* 4. quo argumento de loco ad tempus in hac materia utitur hic Joan. Andr. *numer. 3. circa med. verſ. Idem judicium*, & Bellam. *numer.* 10. *poſt. med. verſ. Et facit*
65 *pro parte iſta.* Præterea Princeps laicus non poteſt dies feſtos in honorem Dei, vel Sanctorum introductos tollere, nec ſubditos ſuos abſolvere ab obligatione illos ſervandi, ut latiſſimè probat Signorolus de Homodeis in *conſ.* 245. incipien. *In quæſtione vertenti, maximè col. 2. circa med. verſ. Item non obſtat quod dicitur.* Subdens ridiculum eſſe contrarium aſſerere: ergo nec poteſt novos dies feſtos in honorem Dei introducere, & ſubditos obligatione illos ſervandi ligare, quia par eſt jus ligandi, atque ſolvendi, cap. *verbum, de pœnit. diſt. 1. Ad idem, cap. 1. de regul. jur.* l. *Nemo qui condemnare, ff. eod.* l. *Qui condemnare, ff. de re judic.* & l. 3. §. *Conditio, ff. de adimen. legat.* & l. *Solet, §. Sicut, ff. de offic. Proconſul.*

66 Et quamvis Imperatores aliquando in his videantur exceſſiſſe limites Imperialis poteſtatis, & in ſpecie Conſtantinus legem tulerit, ut die veneris omnes à judiciis, & aliis negociis vacarent, precibus, & obſtentationibus Deum colerent, ut referunt Euſebius, & Iexomenus, & ex illis Baronius *ad annum Chriſti* 321. Attamen res illa non fuit recepta ab Eccleſia, & nulla fuit ex defectu poteſtatis, ſecundum Theoricam Joan. Andr. cap. *Nonminus, num. 14. de immun. Eccl.* quam ibi ſequuntur Butr. *num.* 10. & Abb. Calder. *conſ. 2. numer. 3. verſ. Reperio, de cenſib.* Et ſcripſi pleniùs in d. cap. *Eccleſia S. Mariæ, à num. 17. de conſtit.* Aliæ autem leges Imperiales, quæ habentur *C. de feriis*, non inducunt novas ferias in honorem Dei, ſed jam ab Eccleſia indictas obſervari præcipiunt, ut l. 2. & 3. l. *Omnes dies*, & l. *Dies feſtos, Cod. eod.* quod non effugit poteſtatem Catholicorum Principum, ut cap. *Si in adjutorium, 10. diſtin.* & fuſius dicam infra *numer. 73. verſ. Unde poteſt quidem ſtatutum laicale.*

67 Auctoritas verò Baldi *in hoc c. nu.* 3. dicentis valere ſtatutum, quod diebus veneris ſint feriæ propter commemorationem Dominicæ Paſſionis: intelligi debet de ſtatuto edito cum conſenſu Epiſcopi, & Cleri, prout etiam debent intelligi Legiſtæ, qui ſcripſerunt, ſtatuto Civitatis poſſe introduci ferias in honorem Dei, ut idem Bald. in l. *Quadraginta, n. 1. C. de feriis.* Alex. in l. *Præſides, nu. 2 ff. eod.* & in *conſ. 13. n. 3. lib. 5.* & Decius
68 in l. *Milites, n. 18. de teſtam. Militar.* Alias enim ſi intelligeretur de ſtatuto edito à civitate, ſeu populo ſine Epiſcopo, & Clero, utique loqueretur contra hanc Decretalem, ubi patet ſolum populum ſine Epiſcopo, & Clero nequaquam poſſe indicere ferias ſolemnes in honorem Dei, & Sanctorum, etiam quantum ad hoc, ut in illis diebus à ſtrepitu judiciali, & actionibus forenſibus ſit abſtinendum, ut per Bellam. *hic in 4. qu. verſ. Sed adhuc quæritur*, & plenius deduxi ſupra
69 *in 4. notab. à numer.* 33. In quem ſenſum accipi etiam debet gloſ. additionalis in l. *Si feriatis, ff. de feriis*, dum dixit per ſtatuta, & conſuetudines locorum poſſe ferias indici, & indictas tolli ea ratione, quia Decretalis dicit etiam in feriis ad honorem Dei ſervari conſuetudines, & ſtatuta locorum, ut in c. *Capellanus, ſup. hoc tit.* Etenim Decretalis illa loquitur de ſtatutis Canonicis, & ab Eccleſia approbatis, & de conſuetudine non tantùm laicorum, ſed etiam Eccleſiaſticorum. Quam differentiam conſtituit Abb. in cap. 1. *numer. 9. de Sponſalibus*, ubi ait ſtatutum laicorum in caſu illo eſſe nullum, quia materia non pertinet ad ipſos, ſed ſecus in conſuetudine, quia in ea intervenit conſenſus Epiſcopi, & totius Cleri, de quo ſcripſi plenius in c. 1. *n. 15. de cogn. ſpiritual.*

70 Nec prædictis obſtat, quod Sanctus Antoninus in

in 2. *part. tit. 9. c. 3. §. 1.* & Sylveſt. in verb. *Dominica, n. 2.* dixerint, ſi Dominus, vel Civitas ſtatuant feſtum ſub certa pœna colendum, culpam quidem violatores non incurrere, quia ad eos non pertinet feſta præcipere, ſed tamen pœnam
71 exigi poſſe. Quoniam nec Canonem, nec rationem ullam allegant, eoſque refellunt Suarez, & Caſtro Palao ſupra citati, ea ratione quia eorum dicta implicant repugnantiam, ut ſcilicet Princeps ſæcularis non poſſit legem ferre ſuper inſtitutione feſti obligando ad culpam, & tamen poſſit à tranſgreſſoribus pœnam exigere; quia ubi nulla eſt culpa, ibi nulla poteſt eſſe pœna l. *Sancimus, C. de pœnis*, cum ſimilibus. Sed tu dic
72 clarius, ubi ſtatutum eſt nullum ex defectu poteſtatis, eo quod diſponat in materia ſpirituali, & ad Divinum cultum ſpectante adjectionem pœnæ non valere, ut diſputando concludit Joan. Andr. in c. *Statutum, il primo, poſt princip. in verb. Compellendus, de Hæreticis lib. 6.* Cum quo concordant ibi Petr. de Anchar. *n. 3. verſ. ultimo.* Gemin. *col. 1. poſt med. verſ. Sed pone quod ſtatutum civitatis*, & Philippus Francus *n. 3.* Abb. *conſ. 12. Ut clarè materia, n. 2. lib. 1.* & alii copioſè congeſti à Felino in c. 1. *n. 13. de Sponſal.* Facit tex. in c. *Gemma, eod. tit.* ubi adjectio pœnæ non valet contra libertatem matrimonii. Item facit text. in l. 1. *C. de his, quæ pœnæ nomine*, ubi pœna adjecta contra leges non tenet, nec committitur ſi contra fiat.
73 Unde poteſt quidem ſtatutum laicale pœnam infligere violantibus dies feſtos ab Eccleſia inſtitutos, cum hoc ſit mixti fori, ut declaravit ſan. mem. Pius V. *in Conſtitutione* 5. incipien. *Cum primum §7. in Bullar. tom 2. pag.* 180 Prohibitus enim ſtatuere in aliqua materia propter defectum poteſtatis, poteſt nihilominus in illa ſtatuere fortificando jus commune cum adjectione pœnæ, ut voluit gloſ. ſingularis, in Clem. *Ne Romani, in princ. in verb. Tolli, de elect.* Felin poſt alios in d. c. 1. *n. 13. poſt med. verſ. Et prohibitus, de*
74 *Sponſal.* Quinimò officium Catholicorum Principum eſt in adjutorium Eccleſiæ ſacrarum Conſtitutionum præcepta tueri, & in illarum violatores animadvertere, cap. *Si in adjutorium, 10. diſt.* & ad id graviſſimis verbis admonentur à S. Trid. Synodo in *c. 20. ſeſſ. 25. de reform.* At novum præceptum de die feſto ſervando ſtatuere, & tranſgreſſoribus pœnam imponere, non eſt ſæcularis poteſtatis, ſed Eccleſiaſticæ tantùm, ut in juribus initio citatis; alioquin eſſet in facultate laicorum promulgare leges iniquas, & libertati Eccleſiæ adverſantes, eaſque per indirectum metu pœnæ in uſum, & obſervantiam inducere, quod paſſim exaggerant Doctores in cap. 1. *de Sponſal.* & in d. c. *Statutum. de Hæreticis, lib. 6.* & in d. c. *Eccleſia, de Conſt.* ubi Felin. latiſſimè *n. 99. q.* 16.

Similiter non obſtat, quod aliqui moderni ut
75 Sayr. *in Clavi Regia, lib. 3. c. 3 n. 17. §. Quinta propoſitio.* & Molpheſ. *in Summa Theologica, part. 1. tract. 11. c. 27. n. 39.* opinentur Principes laicos, licet præcipere non poſſint, ut aliquis dies feſtus colatur Miſſæ auditione, poſſe tamen ſtatuere, ut ſubditi in illa die ab operibus ſervilibus abſtineant, quaſi hoc ſpectet ad regimen politicum. Etenim hanc opinionem jure optimo reprobant Suarez, & Caſtro Palao ſuperiùs relati: quia etſi ceſſatio ab operibus mechanicis ſi fiat ob aliquem finem politicum, ſit actio merè ſæcularis, tamen ſecus eſt ſi indicatur in ordine ad cultum Dei, & Sanctorum ejus, quia tunc eſt materia Religionis, circa quam laica poteſtas ſtatuendi facultatem non habet ſecundum eos. Itaque ad internoſcendam qualitatem legis præcipientis ceſſationem ab operibus ſervilibus inſpiciendus eſt finis principalis, in quem ordinatur, cap. *Quoniam, 10. diſt.* nam ſi finis ſit merè politicus, & civilis, lex dijudicabitur de materia temporali, &
76 ſpectante ad poteſtatem laicalem. Unde videmus Principem laicum poſſe ferias repentinas indicere ob publicam gratulationem, puta ob diem Natalis ſui, vel Filii ſui, vel ſuæ coronationis, vel quia uxorem duxit, vel ob rem proſperè geſtam, veluti propter gaudium victoriæ ab inimicis habitæ, ut l. *Sed etſi, §. Si feriæ ff. ex quib. cauſ. major. in integr. reſtit.* l. *Dies feſtos*, ibi, *etſi in noſtrum ortum*, & l. *A nullo*, ubi Bald. & Scribentes, *C. de feriis*, & dixi ſupra in 1. *quæſt. n. 36. verſ. Quædam vero ſunt feriæ:* ſin autem finis, in quem ordinatur lex præcipiens ceſſationem ab operibus ſervilibus ſit cultus Dei, tunc lex judicabitur de materia ſpirituali, & ſpectante ad Religionem: nam, ut in-
77 quit S. Thom. in *2. 2. q. 122. art. 4. in corp.* Ad Religionem pertinet cultum Deo exhibere: finis autem ceſſationis ab operibus in feſtivitate alicujus Sancti ſit principaliter ob cultum, & reverentiam Dei, ut hic notat Abb. *in 1. notab.* quia Deum veneramur in Sanctis ejus. Clem. *Si Dominus, de reliq. & vener. Sancto*, cap. *Glorioſus eſt Deus in Sanctis ejus, eod. tit. lib. 6.* & dixi ſupr. in 1. *notab. in prima ampliat.* & conſequenter non ſpectat ad poteſtatem laicalem indicere ceſſationem ab operibus in feſtivitate alicujus Sancti. Quæ conclu-
78 ſio clare etiam deducitur ex hac Decretali: nam hic nulla ſit mentio de Miſſæ auditione, ſed ſimpliciter ſtatuuntur feriæ in feſtivitatibus Sanctorum hic enumeratis, & indicitur ceſſatio ab omni opere, ſeu ſtrepitu judiciali; & tamen hujuſmodi ceſſatio indici non poteſt à civitate, vel populo, ſed requiritur authoritas, & conſenſus Epiſcopi, & Cleri, ut fuſiùs oſtenſum eſt ſupra in 4. *notab.* Hæc igitur ſpecialia ſunt, & extra ſphæram poteſtatis laicalis. Et ſanè ſi Principes ſæculares poſſent novos dies feſtos ſtatuere indicendo ceſſationem ab operibus mechanicis, cur itidem non poſſent nova jejunia inſtituere, publicas proceſſiones ordinare, funeribus defunctorũ leges præfinire, & alia ſimilia facere, quæ certiſſimi juris eſt ad ſolam Eccleſiam pertinere? cap. *Rogationes, de conſecr. diſtin. 3.* & c. *Jejunia diſt. 5.* c. *ult. de reb. Eccl. non alien.* cum multis ſimilibus.

Cæterum in caſu, de quo agitur, ceſſat omnis ambiguitas, quia literæ Regiæ in Edicto Gubernatoris de verbo ad verbum inſertæ nullam pœnam imponunt, nec jubent ſubditos in die S. Dominici ceſſare ab operibus ſervilibus, ſed impliciter præcipiunt, *que ſu fieſta ſe guarde, y ſolenize.* Quinimò adjiciunt: *como las demas que hay de guardar en eſte mi eſtado.* Quæ verba clarè demonſtrant literas voluiſſe idipſum ſtatuere de feſto S. Dominici, quod ex præcepto Eccleſiæ in illo ſtatu ſervari debet in aliis feſtivitatibus. Quinimò id apertius exprimunt paulò infra dum dicunt: *En virtud de la quales mi voluntad guarden, y hagan guardar la fieſta del dicho Sancto, como ſi fuera de precepto de la Ygleſia.* Quæ clauſula evidenter oſtendit literas voluiſſe ſtatuere, ut dies S. Dominici eſſet ſo-

lemnis, & feſtivus ex præcepto Regio ad eum prorſus modum, quò aliæ feſtivitates ſunt ſolemnes ex præcepto Eccleſiæ, cum dictio illa, *como*, importet omnimodam ſimilitudinem l. *Si quis obrepſerit.ff. De falſis*, cap. *Olim de verb. ſignific.* & cap. *In Eccleſia, de præben. lib. 6.* Et quamvis in eiſdem literis dicatur: *y aſſi dareis à los tribunales del para la execution deſte deſpacho la orden neceſſaria*: hinc tamen non licet inferre, ut voluerint imponere tribunalibus ſolam obligationem feriandi à ſtrepitu judiciorum & negociis forenſibus, ſed potius ut eadem tribunalia mandarent executioni illud idem, quod ſupra diſertis verbis præceperant, nempe *que ſu fieſta ſe guarde y ſolemnize como las demas*: nam clauſulæ executivæ non alterant, nec limitant diſpoſitionem, ut eſt caſus in Clem. 1. *de præb.* Socin. ſenior. *conſ. 281. in fin. lib. 2.* Felin. in c. *Licet, n. 7. de offic. Ordin.*

Sed quatenus ſubeſſet aliqua dubitatio in literis Regis, illam tamen prorſus ſuſtulit Gubernator Mediolani in ſuo Edicto: nam ſive explicans mentem literarum, ſive excedens limites ſuæ facultatis, non ſolum injungit vaſallis, ut ceſſent die 4. Auguſti ab operibus ſervilibus, ſed amplius addit, *Feſteggiando detta giornata con ogn' altra dimoſtratione di ſpirito, e devotione chriſtiana.* (Quo etiam reſpiciunt literæ Regiæ in exordio ibi: *ſiendo tanta la devocion, que todos mis Reynos, y Eſtados deven tener y tienen a S. Domingo in Soriano.*) Præcepit ergo formaliter quod præcipit Eccleſia in diebus feſtis, nimirum ut populus ab operibus ſervilibus ſe abſtineat, ac vacet cultui Divino, in quibus duobus conſiſtit formalitas celebrationis feſti, c. 1. & c. *Licet, de ferijs*, c. *Nullus*, & c. *Placita, 15. q. 4.* c. *Rogationes, de conſecr. diſt. 3.* & declarat S. Thom. in 2, 2. *q. 122: art. 4. ad 3.* dicens: (In obſervantia Sabbathi duo ſunt conſideranda, quorum unum eſt ſicut finis, & hoc eſt ut homo vacet rebus Divinis, quod ſignificatur in hoc, quod dicit, *Memento ut diem Sabbathi ſanctifices*, illa enim dicuntur ſanctificari in lege, quæ Divino cultui applicantur. Aliud autem eſt ceſſatio operum, quæ ſignificatur cum ſubditur, ſeptima die Domini Dei tui non facies omne opus.) Hæc Divus Thomas. Edictum igitur utrumque præcipiendo ſcilicet ceſſationem operum, & exercitium Divinorum utique poſuit falcem in meſſem alienam, & libertatem eccleſiaſticam violavit, c. *Decernimus, de judic.* c. 1. *de immun. Eccl. lib. 6.* cum ſuis concordantiis.

Quæ omnia multò magis vendicant ſibi locum poſt Bullam ſan. mem. Urbani VIII. *Univerſa*, quæ declarat ſolos dies feſtos in ea numeratos eſſe de præcepto, ſublatis contrariis ſtatutis, & conſuetudinibus etiam immemorabilibus, et ne dies feſtos à locorum Ordinariis nimia aliquorum facilitate, aut populorum importunitate deinceps iterum multiplicari contingat, eoſdem Ordinarios ſerio admonet, ut ad eccleſiaſticam ubique ſervandam æqualitatem de cœtero perpetuis futuris temporibus ab indictione ſub præcepto novorum feſtorum ſtudeant abſtinere. Quæ ſanè proviſio parum prodeſſet, ſi poteſtati laicali fas eſſet novos dies feſtos ſtatuere: nam populi quod ab Ordinariis impetrare non poſſent, à Principe ſæculari importunis precibus extorquerent, contra regulam, l. *Scire, §. Si mater, ff. de tutor. & curat.* & l. *ult. C. Si manc.* ita ven. & Conſtitutio fieret ludibrio, contra id, quod habetur in l. *ult. §. fin. C. de Bonis, quæ liber.* & in c. *Commiſſa, de elect. lib. 6.*

Sequitur Declaratio Apoſtolica.

80 INNOCENTIUS PAPA X. Ad futuram rei memoriam. Cum nuper ad notitiam noſtram, non ſine gravi animi noſtri moleſtia pervenerit quod dilecti filii Senatus Mediolani per literas circulares datas die 20 Junii proximè præteriti, & dilectus filius nobilis vir modernus Gubernator ſtatus Mediolani per Edictum publicum publicatum die 30. ejuſdem menſis Iunii mandaverit obſervari diem feſtum S. Dominici die 4. menſis Auguſti cujuslibet anni in toto illo ſtatu, præcipientes ut populi, & ſubditi illius ſtatus abſtineant ab operibus ſervilibus & artifices tabernas & apothecas clauſas teneant, prout ſervatur cæteris diebus feſtis ex præcepto: & ulterius in Edicto prædicto exprimatur feſtivitatem eſſe celebrandam cum omni devotione ac pietate Chriſtiana: Nos, quibus univerſalis Eccleſiæ Regimen à Domino commiſſum eſt, conſiderantes quam pernicioſum authoritati eccleſiaſticæ id eſſe poſſit, cùm Principes laici, quos in rebus Eccleſiæ obſequenti potius manet neceſſitas, quàm authoritas imperandi non habeant facultatem imperandi dies feſtos in honorem Sanctorum, de venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium ſacris Ritibus Præpoſitorum, quibus hoc negotium diſcutiendum commiſimus, conſilio prædictas literas, & Edictum emanata authoritate laicali ſuper obſervatione prædictæ feſtivitatis S. Dominici fuiſſe, & eſſe omnino nulla, nulliuſque roboris, & momenti, nec aliquo modo ſervanda Apoſtolica authoritate tenore præſentium declaramus. Sicque & non aliter in præmiſſis per quoſcunque judices ordinarios, & delegatos, etiam cauſarum Palatij Apoſtolici Auditores ac ejuſdem S. R. E. Cardinales etiam de latere legatos, & quoſvis alios quacunque authoritate fungentes, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & authoritate, judicari, & definiri debere; ac irritum, & inane ſi ſecus ſuper his à quoquam quavis authoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari decernimus. In contrarium facientibus, &c. Non obſtantibus quibuſcunque. Dat. Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die 6. Octobris 1653. Pontificatus noſtri anno decimo.

DE ORDINE COGNITIONUM.

Cap. Intelleximus.

SUMMARIUM.

1 Judex ante ſententiam de peremptoria exceptione cognoſcit. Sufficit tamen ut ſuper principali pronunciet.
2 *Exceptio conſanguinitatis admittitur contra mulierem petentem aliquem in maritum.*
3 *Si agat judicio petitorio: ſecus ſi poſſeſſorio reintegrandæ.*
4 *Et quid ſi maritus offerat probationes, incontinenti paratas;*
5 *Exceptionem peremptoriam non expedit reo proponere ante fundatam intentionem actoris. & n. 13.*
6 *Exceptio peremptoria eſt quæ perimit petitionem actoris. & n. ſeq.*
7 *Exceptio dicitur actionis excluſio.*
8 *Exceptio omnis peremptoria debet diſcuti antequam diffiniatur negotium principale.*
9 *Lite tamen priùs conteſtata. & n, 34.*
10 *Niſi ſit exceptio litis finitæ.*
Vel ſit notoria. n. 11.
Aut contineatur in inſtrumento; vel reus offerat ſe ſe illam incontinenti probaturum. n. 12.
11 *Iudex non debet permittere, ut factum, cui notoria obſtat exceptio, in judicium deducatur.*
14 *Exceptio peremptoria, etiamſi veniat cognoſcenda coram diverſo judice, debet diſcuti ante diffinitionem articuli principalis. & n. 31.*
15 *Præjudiciales quæſtiones debent diſcuti antequam ſuper principali negotio lis fuerit conteſtata.*
16 *Exceptiones dilatoriæ regulariter ſunt proponendæ ante litis ingreſſum.*
17 *Excommunicationis exceptio quamvis ſit dilatoria, tamen proponi poteſt quandocunque etiam poſt ſententiam.*
18 *Exceptio dilatoria ſolutionis proponi debet ante litem conteſtatam, non tamen priùs quàm actor fundaverit intentionem ſuam.*
19 *Exceptio dilatoria, quæ incipit competere, aut venit ad notitiam rei poſt litem conteſtatam, tunc proponi poteſt.*
20 *Exceptio, quæ limites exceptionis excedit, non perimit quæſtionem principalem, ſed ſunt duæ petitiones viciſſim tractandæ, & terminandæ.*
21 *Iudex an, & quando ſuper incidenti debeat pronunciare; & n. 23. uſq. ad n. 32.*
22 *Quæſtio incidens an, & quo differat ab emergenti.*
23 *Pronunciandum eſt ſuper emergenti.*
24 *Secus ſuper incidenti regulariter.*
Fallit primo ſi incidens proponatur in vim dilatoriæ ad impediendum proceſſum. n. 26.
Fallit ſecundò ſi incidens debeat cognoſci coram alio judice. n. 27: & 31,
25 *Iudex pronunciando ſuper principali, cenſetur tacitè pronunciare ſuper incidenti.*
28 *Pronunciandum eſt indiſtinctè ſuper incidenti, vel emergenti, quando ſine tali pronunciatione proceſſus cauſæ principalis expediri non poteſt.*
29 *Aliàs non tenetur judex pronunciare.*
30 *Poteſt tamen ſi vult, nec ob id proceſſus redditur nullus.*
31 *Niſi incidens, vel emergens ventilari debeat coram alio judice.*
32 *Præjudiciales quæſtiones quæ dicantur. & n. ſeqq. uſque in fin.*
33 *Præjudicialis quæſtio an, & in quo differat à peremptoria. & n. 35.*
34 *Exceptiones peremptoriæ quamvis proponi debeant ante litis conteſtationem, tamen non probantur niſi lite conteſtata.*
35 *Præjudicialis quæſtio dicitur diverſis reſpectibus.*
36 *Exceptio illegitimitatis an ſit præjudicialis, vel peremptoria.*

1 INTELLEXIMUS. Judex ante ſententiam de peremptoria exceptione cognoſcit: ſufficit tamen ut ſuper principali pronunciet. Hoc dicit ſecundum Abb. Antiq. Joan. Andr. Calderin. Bald. & omnes. Vel ſpecialius ſecun-
2 dum Abb Siculum. Contra mulierem vendicantem aliquem in maritum admittitur exceptio conſanguinitatis, quæ priùs diſcutienda eſt, quàm ſuper matrimonio pronuncietur; & ſufficit ſuper ipſo principali pronunciare: communis diviſio. Conſultatio, & reſponſio. Secunda ibi *Inquiſitioni*.

3 Nota primò ibi, *peteret quemdam in virum*, Mulieri agenti judicio petitorio ad vendicationem mariti obſtare exceptionem conſanguinitatis: nam iſta mulier petebat ſibi virum adjudicari; & ſic petitorium intentabat: ſecus tamen eſſet ſi intentaſſet remedium poſſeſſorium reintegrandæ, petendo ſibi virum reſtitui, quia tunc conſanguinitatis exceptio non admitteretur ad retardandam reſtitutionem, ut in Decretali Lucii III. ex conqueſtione infra de reſtit ſpoliat. quam cum textu noſtro ita conciliat Innocentius III. in cap. *Litteras, verſ. Quamvis præſcriptum Lucii Papæ, eod. tit.* ad idem c. *Accedens ſupra ut lit. non conteſtat.* c. *Cauſam, de offic. delegat.* & ita hic poſt Alan. & Goffred. diſtinguit Innocentius *in princip.* exponens ver. *Peteret*, ſcilicet intentans petitorium, ſecus ſi poſſeſſorium: & ſequuntur Abb. Antiq. *n. 2.* Hoſt. *in princ.* Joan. Andr. *n. 2.* Calder.
4 *eod n.* Abb. Siculus *in 2. not.* & reliqui omnes. Quod tamen intellige, niſi conjux offerat probationes conſanguinitatis in continenti paratas; quia tunc recepto ab ipſo prius juramento de malitia, denegabitur reſtitutio quoad thorum, licet non quoad reliqua, ut deciditur in prædicta Decretali, *Litteras*, ubi eſt caſus, ſecundum Joan. Andr. & omnes: & adde quod legitur, & notatur in cap. *Inquiſitioni, infra, de ſentent. excomm.*

5 Secundò nota ſecundum Ant. de Butr. *num, 4.* & Imol. *num. 2.* utilem cautelam ex parte rei, ut ſcilicet non proponat exceptionem peremptoriam priuſquam actor ſuam intentionem fundaverit, prout iſte vir non objecit exceptionem conſanguinitatis, niſi poſtquam mulier teſte induxit ad ſuam intentionem fundandam, ut in princ. litteræ. Idque ob eam rationem, nec

reus aliàs opponendo fruſtra ſe gravet ſi fortè
actor ſuam intentionem non probet. De quo in l.
Si quidem, C. *de except.* & in cap. *De teſtibus*, *infra*
de teſtib. Poteſt tamen ſi velit ſtatim obiata peti-
tione actoris opponere, ſed incautè agit, ut ait
Butr. *d. nu.* 4. Imo fortius eſt, quia forraſſe actor
non probabit, ſecundum Abb. *nu.* 8. *verſ. Aut*
vult proponere.
6 Tertiò nota ibi: *quæſtio principalis perimatur*,
exceptionem peremptoriam eſſe, quæ peremit.
& elidit petitionem, ſeu actionem actoris. Con-
cordat §. *Perpetua*, *Inſtit. de except.* & l. 3. *ff. eod.*
§. *Exceptio*, 3. *quæſt.* 6. & hic notant Hoſt. *nu.* 1. *in*
ver. Elidi, Calder. *nu.* 4. Butr. *nu.* 5. Imol. *num.* 5.
Abb. *in* 4. *notab.* Cardin. in Clem. *ult. in* 3. *quæſt.*
7 *num.* 2. *de appellat.* Et propterea exceptio dici-
tur actionis excluſio, l. 1. *ff. de except.* c. 2. *infra*
eod. & cap. *A nobis*, *infra de except.* Petr. de An-
charan. *conſil.* 6. *Viſo themate*, *nu.* 4. *verſ. Ex quo patet.*
Et Abb. *ubi ſupra.* Quod tamen intellige ſecun-
dum Calder. & Butr. poſtquam exceptio fuerit
probata, ut innuit littera hujus textus ibi, *quo*
facto, ideſt plenè probata exceptione, ut expo-
nunt Hoſtienſ. & Joan. Andr. ambo *nu.* 3. in ver.
Quo facto. Ad idem l. 2. *ff de except.* & cap. *Ad aures*,
infra de præſcript.

Deſcendo ad gloſſam magnam, quæ reputatur
valde difficilis, & divido materiam in duos prin-
cipales articulos. Primus eſt quo ordine ſit pro-
ponenda, ſeu diſcutienda exceptio peremptoria.
Secundus an, & quando ſuper exceptione inci-
denti, vel emergenti ſit pronunciandum.
8 Quo ad primum hæc ſit concluſio, quod ex-
ceptio peremptoria debet diſcuti antequam diſ-
finiatur negocium principale, quæ concluſio
probatur clarè in hac Decretali, ubi deciditur
prius eſſe cognoſcendum de exceptione conſan-
guinitatis, quàm ad diffinitionis articulum pro-
cedatur, & ita hic eſt caſus apertus, ſecundum
Abb. Antiq. Joan Andr. Calder Bald. & omnes
ſupra in ſummario. Rationem decidendi reddunt
Calder. & Abb. Siculus *in* 4. *notab. verſ. Ante-*
quam attingam, nempe quia fundata intentione
actoris, venit reus condemnandus, niſi aliter ſe
defendat: debet enim judex judicare ſecundum
merita cauſæ, quæ partium aſſertione pandun-
tur, ut l. *final.* C. *Si per vim*, vel alio modo, & c.
Tum ex litteris, *ſupra de in integr. reſtit.* quare ut
appareat an reus ſit abſolvendus, vel condem-
nandus, debet priùs diſcuti illius exceptio. Bre-
vius rationem reddit gloſſa Bernardi hic in fi-
guratione caſus, dicens eſſe prius cognoſcendum
de exceptione peremptoria ante ſententiam
oppoſita, quia ex illa apparebit qualiter debeat
formari ſententia.

Ampliatur primò ſupradicta concluſio, ut lo-
cum habeat non modo in exceptione perempto-
ria conſanguinitatis, quo opponitur mulieri
vendicanti aliquem in virum, & de qua loquitur
hoc capitulum, ut dictum eſt ſupra *nu.* 2. *&* 3. Sed
generaliter in omni alia exceptione perempto-
ria, cujuſmodi eſt exceptio doli mali, quod me-
tus cauſa, pacti perpetui de non petendo, & con-
ſimiles, de quibus in §. *Perpetuæ*, *Inſtit. de ex-*
9 *cept.* & in l. 3. *ff. eodem.* De omnibus enim eſt
cognoſcendum antequam pronuncietur ſuper
articulo principali, l. *Si quidem*, C. *de exception.*
l. *Emptor*, C. *De long. tempor. præſcript.* cap. *Super*
hoc, *ſupra de renunc.* ſecundum Hoſtienſ. *hic nu-*
mer. 1.
10 Quod tamen, fallit in exceptione litis finitæ,
quæ proponi poteſt etiam ante litis conteſtatio-
nem, ut in cap. 1. *&* 2. *de lit. conteſt. lib.* 6. & hic
11 notat Abb. *num.* 8. Item fallit ſecundum eum in
exceptione notoria: non enim judex debet per-
mittere ut factum, cui notoria obſtat exceptio,
deducatur in judicium, cap. *Quoniam*, *ſupra de*
fil. Presbyter. & poſt Archid. notat Joan Andr. in
12 d. cap. 1. *de lit. conteſt*, *lib.* 6. Fallit tertiò, ſi ex-
ceptio contineatur in inſtrumento, vel reus exci-
piens offerat ſe illam incontinenti probaturum,
ut notat Joan. Andr. *in addit. ad Specul. in tit. de ex-*
cept. §. *Dicto*, *verſ. Sed an reus*, & notatur in cap.
Super litteris, *de deſcript.* His enim caſibus reus po-
teſt excipere etiam ante litis ingreſſum, Secun-
13 dum Abb. *d. nu.* 8. An autem exceptiones perem-
ptoriæ proponi, & diſcuti poſſint, aut debeant
ante fundatam intentionem actoris, diſtingue ut
hic plenè per Abb. *n.* 6. *& ſeqq.*
14 Ampliatur ſecundò, principalis concluſio ſu-
perius firmata, ut locum habeat etiamſi exceptio
peremptoria veniat diſcutienda coram diverſo
judice, veluti ſi petenti hæreditatem in foro ſæ-
culari obiiciatur, quod ſit illegitimus: nam hu-
juſmodi exceptio terminari debet coram judice
eccleſiaſtico antequam judex laicus procedat in
cauſa hæreditatis: hic eſt text. in cap. *Tuam*, *infra*
eod. ubi eſt caſus ſecundum lecturam gloſſæ,
quàm ibi dicunt eſſe communem Jo. Andr *nu.* 4.
& Butr. *nu.* 17. *verſ. Advertendum* Ad idem textus
in cap. *Lator*, *infr. Qui filii ſint legitimi*, ubi ſimiliter
eſt caſus.
15 Ampliatur tertiò, ut procedat in qualibet
præjudiciali, quæ cognoſcenda eſt antequam lis
ſuper principali quæſtione fuerit conteſtata, l. 1.
& per tot. C. *de ordin. cognit.* & hic notant Hoſt. *n.*
1. *in ver. Perimatur*, & Calder. *in* 1. *notab.* quod
habet locum ſive civilis præjudicet civili, ſive
criminalis criminali, ſive è converſo, ut in ex-
emplis, quæ recenſentur in §. *Aliquando*, 11. *q.* 3.
& per gloſſam in d. c. *Tuam*, *in ver. Dependentem*,
infra eod. quam ibi omnes ſequuntur, & per Cal-
derin. *hic in* 3. *quæſt. numer.* 19. de quibus præju-
cibus pleniusal ibi dicam infra *in ult. quæſtione*
num. 32.
16 Ampliatur quartò, ſicut ibi vendet locum
etiam in exceptionibus dilatoriis, quæ regula-
riter proponendæ, & probandæ ſunt ante litis
ingreſſum. Et ſi cauſa ſit talis, in qua conteſtatio
non requiratur, proponi debent ante illum a-
ctum, qui ſolet fieri poſt litem conteſtatam, ut in
c. *Inter monaſterium*, *infr. de re judic.* c. *Cum cau-*
ſam, *de appellat.* l. *ult.* C. *de except.* & l. *Ut demum*,
C. *de Procurat.* Undè poſt litem conteſtatam, aut
etiam poſt terminum ſtatutum ad dilatorias pro-
ponendas, proponi non poſſunt, c. *Paſtoralis*, *infra*
de except.
17 Hoc tamen fallit primò in exceptione ex-
communicationis, quæ proponi poteſt quando-
cunque, & ante litem conteſtatam, & poſt ſen-
tentiam, ut cap. *Exceptionem*, *de except.* cap. *Ad*
probandum, *de re judic.* & eſt ſpeciale, ut in ex-
ceptione excomunicationis propter periculum
animæ, ut dicitur in prædicta Decretali *exceptio-*
18 *nem.* Fallit ſecundò in dilatoria ſolutionis, quæ
licèt ante litem conteſtatam proponi debeat,
non

non tamen priùs quàm actor fundaverit inten-
tionem ſuam, ut leg. *Exceptionem*; & ibi gloſ. *un.*
c. *de probat.* & cap. *Si quis Epiſcoporum*, §. *Exce-*
19 *ptio*, juncta gloſſa *prima*, 3. *quæſt.* 6. Fallit tertio,
ſi exceptio dilatoria incipiat competere poſt li-
tem conteſtatam, ut cap. *Inſinuante*, *ſuprà de offic.*
Deleg. & l. 2. C. *de Conſort. ejuſd. lit.* Vel ſi de no-
vo perveniat ad notitiam partis, cap. *In noſtra*, *de*
Procurat. & cap. *Paſtoralis*, *de except.* Supraſcri-
ptam diſtinctionem inter exceptiones perem-
ptorias, & dilatorias poſuerunt tres gloſſæ ma-
giſtræ, quarum una habetur originaliter in d. §.
Exceptio, *in ver: Exceptio*, 3. *q.* 6. altera in d. c. *Ex-*
ceptionem, *in ver: Dilatoriis*, *de except.* tertia in d.
l. *Exceptionem*, quæ eſt gloſ: *un.* & ſequitur Abbas
hic n. 6.
20 Nunc limita principalem concluſionem, ut
locum non habeat ſi excipiens excedat limites
exceptionis, eò quòd non tantùm excipiat, ſed
etiam petat, ſeu reconveniat actorem: tunc
enim exceptio non elidit principalem quæſtio-
nē, ſed cum ea concurrit, & ſunt duæ mutuæ pe-
titiones, quæ propterea ſunt viciſſim tractandæ,
& terminandæ, ut c. *Prudentiam*, *ſuprà de mut: pe-*
tit. & c. *Cùm dilectus*, §. *Nos autem*, *infra eod:* & no-
tabiliter declarat *hic* Hoſt *n.* 1.
21 Aggredior nunc ſecundum articulum prin-
cipalem, videlicet an, & quando ſuper incidenti
22 ſit pronuntiandum. Ad evidentiam præmitten-
dum quæ ſit exceptio, ſeu quæſtio incidens, &
quæ emergens. Circa quod omiſſis expoſitioni-
bus gloſſæ, dari ſolent a Doctoribus tres regulæ,
quas hic proſequitur Abbas *num:* 12.

Prima regula eſt, quòd omnis exceptio per-
emptoria dicatur incidens pen. prod: quaſi inci-
dat, & perimat negotium principale. Emergens
verò dicitur omnis dilatoria. Unde Abb. An-
tiq. *hic num:* 2. ponit verſum:

Incidens perimit, emergens quæſtio differt.

Et hoc communiter tenent Doctores, ut hic te-
ſtatur Bellam. *in* 2. *quæſtione circa finem.* Secunda
regula eſt, quòd exceptio habens vetuſtiorem
cauſam in judicio, id eſt, quæ ante judicium eſt
orta, dicatur incidens, qualis eſt exceptio con-
ſanguinitatis, & pacti de non petendo, quæ or-
tum habent ante litem inchoatam. Emergens
verò dicitur, quæ oritur poſt judicium cœptum,
quaſi tunc emergat. Et hæc regula quaſi coin-
cidit cum præcedenti, licèt neutra ſit admo-
dum perfecta, ut per Abbatem *dict: num:* 12. Un-
de ipſi magis placet tertia regula, videlicet,
quòd omnis exceptio concernens ipſum factum
principale, ſeu quæ opponitur ad ipſum factum,
dicatur incidens; quia perimit ipſum factum
principale. Exceptio verò concernens proceſ-
ſum dicitur emergens, quia in veritate tunc in-
cipit competere reſpectu objecti, ſive ſit perem-
ptoria, ut exceptio litis finitæ, ſive non, quia
ex quo opponitur ad proceſſum, dicitur emer-
gens. Et cum hac tertia regula ferè concordat
alia, quam hic ponunt Henric. Boich *num:* 9. &
Bellam. *in quæſtione circa finem*, nempe quòd in-
cidens eſt omnis quæſtio intus cadens, quæ cau-
ſam principalem, ſeu negotium principale reſpi-
cit in ſe, ut pactum de non petendo, & conſimi-
les. Emergens eſt, quæ non concernit ipſum
principale negotium, ſed reſpicit judicium, ſeu
proceſſum, & ordinem litis, ut ſi judici, vel parti
agenti opponatur excommunicatio, vel ſi judici,
vel teſti opponatur infamia, leg. 1. *&* 2. C. *de Or-*
din. cognit. cap. *Sciſcitatus*, *de reſcript.* Vel ſi oppo-
natur contra Procuratorem, quòd non ſit, vel
eſſe non poſſit Procurator, l. *Militem*, C. *de Procu-*
rat. vel contra judicem, quòd non ſit compe-
tens in cauſa rei, vel quòd non poſſit eſſe judex
in cauſa ſpirituali, de qua cognoſcere nititur,
quia ſæcularis, ſeu laicus, ut c. *Decernimus*, *de Iu-*
dic. hæc enim omnia, & ſimilia tangunt proceſ-
ſum judicij, quia etiamſi vera ſint, nihilominus
jus principale remanet integrum inter actorem,
& reum.
23 His præcognitis, gloſſa noſtra ponit tres opi-
niones. Prima negat pronunciandum eſſe ſuper
incidenti. Secunda affirmat. Tertia diſtinguit.
Tu verò dicas in hoc articulo dari à Doctoribus
duas principales theoricas, quæ ambæ ſunt in ſe
veræ. Et quamvis differant in modo explican-
di, tamen in rei veritate, & quoad juris effectum
non diſcrepant. Prima theorica diſtinguit inter
quæſtiones emergentes, & incidentes. In emer-
gentibus dic breviter eſſe pronuntiandum, ut
leg: *Liberis*, *in fin:* C. *de liber cauſ.* leg: *A proceden-*
te, C. *de dilat.* leg: *Quoniam*, *Alexandrum*, C. *Ad l.*
Iul. de adulter. Et eſt ratio, quia non poteſt in
cauſa principali aliter procedi, ut patet in exem-
plis ſuprà proximè allatis. Et in hoc conſentiunt
24 omnes. In incidentibus verò regulariter non eſt
pronuntiandum, ut hic probatur in fine, quia
textus dicit: Ante eſt cognoſcendum de ipſa,
ſcilicet quæſtione incidenti, & non dicit pro-
nuntiandum. Idem probatur expreſſius in l. 1. C.
de ordin. Iudic. ubi dicitur pertinere ad officium
judicis, qui de hæreditate cognoſcit univerſam
incidentem quæſtionem, quæ in judicium devo-
catur, examinare, quoniam non de ea, ſed de
25 hæreditate pronunciat. Et eſt ratio, quia judex
pronuntiando ſuper principali, ſatis cenſetur
tacitè pronuntiare ſuper incidenti. Exemplum
patet in exceptione conſanguinitatis, de qua
loquitur hoc capitulum: nam ſi judex pronun-
tiet maritum eſſe adjudicandum mulieri eum
vendicanti, utique tacitè pronunciat exceptio-
nem conſanguinitatis non obſtare. Et idem in
caſu converſo, & in hoc caſu procedit opinio
Bulgari, de qua hic in principio gloſſæ, & dicit
Joan. de Imol, *n.* 6. *verſ. Sed an ſit neceſſe*, commu-
niter teneri ut non ſit neceſſe pronuntiare ex-
preſſè ſuper incidenti, ſed ſatis ſit ut pronuntie-
tur tacitè pronuntiando ſuper principali. De
communi etiam teſtatur Abbas *num:* 11. *verſ: Et*
26 *iſtæ duæ ſolutiones.* Fallit primò hæc regula in ex-
ceptionibus, quæ reſpiciunt & tangunt non mo-
dò negotium principale, ſed etiam ipſum pro-
ceſſum, ut in exceptione rei judicatæ, tranſ-
actionis, & jurisjurandi. In his enim neceſſariò
eſt pronuntiandum quando proponuntur per
modum emergentis, & ad effectum impediendi
proceſſum ad ulteriora, quia non poteſt aliter
ſuper principali procedi. Et ſic intellige c. *Exce-*
ptionis peremptoriæ, *de lit. conteſt. lib.* 6. Secus
ſi proponantur per modum incidentis ad effe-
ctum proponendi victoriam ſuper principali
negotio, quia tunc ſuper eis non eſt pronun-
tiandum, ſed ſufficit pronuntiare ſuper princi-
pali, ut dictum eſt ſuprà de incidenti. Et ſic intel-
lige ſecundùm opinionem Mar. & Petr. Docto-
L 4 rum

rum juris civilis, quorum hic meminit gloſſa no-
ſtra, quam tenuerunt etiam Vincentius, & Lau-
27 rentius hic. Fallit ſecundò, ubi quæſtio incidens
debet ventilari coram alio judice, quàm coram
judice cognoſcente de negotio principali: ut ſi
petenti hæreditatem in foro ſæculari oppona
tur, quòd ſit illegitimus; oportet enim ut ſuper
incidenti pronuntiet judex Eccleſiaſticus ante-
quàm judex laicus procedat in cauſa principali,
ut cap. *Tuam, infra eod.* & fuſius dictum eſt *ſupra in*
2. ampliat. num. 14. Hæc in effectu eſt diſtinctio
gloſſæ hic, cum qua concordat Archid. *in §. Spa-*
tium, 3. quæſt. 3. & hic dicit eſſe veram Henric.
Boich *n. 10. & ſub n. 12. verſ. Et licet.*
28 Secunda principalis theorica eſt Hoſtienſis
hic n. 4. verſ. Brevi expedias, quæ licèt quoad juris
effectum coincidat cum prima, tamen eſt com-
pendioſior clarior, & facilior, videlicet: At eſt
talis quæſtio, vel exceptio, vel incidens, vel e-
mergens, cujus pronuntiatione dilatâ, proceſſus
principalis quæſtionis expediri non poteſt, eò
quòd ſit præjudicialis cognitioni negotij prin-
cipalis, ut veluti quia agente de hæreditate op-
ponitur ſervitus; vel quæritur, an actor ſit ex-
communicatus, vel infamis, nec ne, ut c. *Quæren-*
dum, & ibi Archid. *2. quæſt. 7.* & tunc de illa priùs
eſt cognoſcendum, & pronuntiandum, ut l. *A*
procedente, C. de dilat. l. 2. *C. de ordin. cognit.* l. *Li-*
29 *berum, § fin. ff. de prævaricator.* Aut eſt talis quæſtio,
cujus pronuntiatione dilata proceſſus principa-
30 lis quæſtionis poteſt nihilominus expediri; nem-
pe quia non eſt præjudicialis cognitioni nego-
tij principalis: & tunc quamvis judex ſi velit,
ſuper illa poſſit expreſsè pronuntiare, nec per
hoc annulletur proceſſus, ut cap. *Super eo il pri-*
mo, in fin. infra de appellat. tamen non tenetur de
neceſſitate, ſed ſatis eſt ut pronuntiet tacitè pro-
31 nuntiando ſuper principali, ut hîc patet; niſi ta-
lis quæſtio incidens vel emergens ſit ventilanda
coram alio judice, quàm judice negotij princi-
palis, quia tunc ſuper illa neceſſariò eſt pronun-
tiandum, d. c. *Tuam infra eod.* & c. *Lator, Qui fil. ſint*
legitimi, & ſecundùm hanc theoricam nullum jus
contradicit, & aliæ diſtinctiones potiùs ad ſubti-
litatem, quàm ad utilitatem traditæ ſunt ab An-
tiquis ſecundùm Hoſt. *hic in fin.* cum quo concor-
dant Joan. Andr. *n. 8. verſ. Breviter dicas,* Calder.
n. 16. verſ. Hoſtienſis hic, Henr. Boich. *n. 12. verſ. Et*
licèt iſta diſtinctio, Butr. *circa finem, verſ. Concluſio*
ergo ſit. Abb. *n. 11. verſ. Sed conclude clarius,* & alij
communiter, & idem Hoſt. *in Summa hujus tituli,*
verſ. Brevius, Guil. de Monte Laudun. in Clem.
fin. de appell. & nullus diſcrepat.
32 Quæro pro complemento materiæ, quæ di-
cantur quæſtiones præjudiciales.
33 Goffredus hic conſtituebat differentiam in-
ter præjudiciales, & peremptorias: nam præju-
diciales dicuntur, in quibus quæritur de condi-
tione perſonæ, videlicet utrum quis ſit liber, vel
ſervus, ingenuus, vel libertinus, filius, vel extra-
neus, §. *Præjudiciales, Inſtit. de action.* l. 1. & 2. *C. de*
ordin. cognit. Ergo idem cùm quæritur, an actor
ſit excommunicatus, vel non, c. *Exceptionem, infra*
de except. infamis, vel bonæ famæ, c. *Quærendum,*
2. q. 7. & in hoc differunt à peremptorijs, quia
præjudiciales proponuntur, & probantur ante
litis conteſtationem, l. *Quoniam Alexandrum, Cod.*
de adulter. licèt quædam proponantur etiam poſt
ſententiam, ut l. *Non idcirco, §. Cùm poſtea, ff. de ju-*
dic. c. *Ad probandum, infra de re judic.* & c. *Pia Ma-*
34 *ter, de except. lib. 6.* Peremptoriæ verò quamvis
proponantur ante litis conteſtationem, nun-
quam tamen probantur, niſi lite demum conte-
ſtatâ, l. *Siquidem, C. de except.* l. *Emptor. C. de præ-*
ſcript. long. temp. nec locum habent poſt ſenten-
tiam cap. *Inter, de re judic.* niſi cauſaliter, c. 2. *in-*
fra de purgat. vulgar. & cum hac diſtinctione
35 Goffredi tranſit hic Hoſt. *num. 2. & 3.* Sed pleniùs
diſtinguit Joan. Andr. in c. *Tuam, n. 6. verſ. Ego di-*
co, infra eodem: nam ſecundùm eum præjudicialis
quæſtio dicitur diverſis reſpectibus. Primò ſcili-
cet quoad intentionem actoris, cui præjudicat,
& eam perimit: & hoc modo præjudicialis eſt
omnis peremptoria: hæc tamen præjudicat ſo-
lùm in diffinitione: nam eâ probatâ imponitur
ſilentium ipſi actori; ſed non præjudicat proceſ-
ſui, ut hic, niſi in caſibus, de quibus in c. 1. *de lit.*
conteſt. lib. 6. deinde dicitur quæſtio præjudicia-
lis reſpectu proceſsûs, ſcilicet quia primitùs tra-
ctanda: & de his loquitur gloſ. in d. cap. *Tuam, in*
ver. Dependentem. Et hoc modo dici poteſt præ-
judicialis omnis emergens, de qua priùs debet
cognoſci, & pronuntiari, ut de dilatorijs dictum
eſt *ſuprà n. 16.* Rurſus hoc modo præjudicialis eſt
interdum actio, ut in c. *ult. infra eod.* Tertiò dici-
tur quæſtio præjudicialis quoad eligentem alte-
ram de duabus, quæ ſibi competere poterant:
nam per hoc infert ſibi præjudicium in reliqua,
c. *Ut quis duas, infra de elect.* & c. *un. de poſtul. lib. 6.*
De hoc in l. *Quod in hæredem, § Eligere ff. de tribut.*
action. Et hoc modo aliquando etiam exceptio
eſt præjudicialis ipſi excipienti, licèt regulari-
ter contra, ut c. *Nullus pluribus, de regul. jur. lib. 6.*
ubi de hoc in gloſ. *un.* & per Joan. Andr. *num. 3.*
36 Quartò dicitur præjudicialis quæſtio reſpectu
judicis, vel ejus juriſdictionis; & de hac loquitur
tex. in d. c. *Tuam,* & in c. *Lator, infr. qui filij ſint leg.*
nã quæſtio nativitatis præjudicat judici laico, ne
ipſam cognoſcat: Item ne in principali proce-
dat, donec quæſtio natalium per judicem Eccle-
ſiaſticum fuerit diffinita: quæ tamen ſi incide-
ret coram judice Eccleſiaſtico, veluti ſi excipe-
retur contra electum, vel præſentatum, confir-
mandum, vel conſecrandum, benedicendum,
vel ordinandum, quòd eſſet illegitimè natus:
tunc eſſet verè peremptoria, & eo caſu verum
eſſet dictum Innocentij in d. cap. *Tuam, ad finem,*
verſ. Vel dic hanc dilationem, quia nec præjudicat
proceſſui, nec juriſdictioni, ſed ſolùm probata
infert præjudicium actori in ſua petitione,
quam perimit. Et hanc diſtinctionem Joan. An-
dreæ in effectu ſequuntur in d. c. *Tuam, infrà eod.*
Henric. Boich. *num. 1.* Bellam. *num. 11.* Butr. *eod.*
Card. *num. 4.* & Abb. *num. 6.* nec ab his diſcrepat
Calder. *hic in 3. quæſt. n. 19.* Cujus diſtinctio pro-
lixior eſt, ſed ſatis clara; & eam ſequitur An-
char. in d. c. *Tuam, n. 9.*

DE ORDINE COGNITIONUM.

Cap. Tuam.

SUMMARIUM.

2 Cauſa natalium pendente coram judice Eccleſiaſtico quæſtio hæreditatis per ſæcularem judicem inchoari non debet. & num. 6.

2 Iudicium incipit à litis conteſtatione.

3 Exceptio illegitimitatis eſt peremptoria, & ſuſpenſiva juriſdictionis judicis laici.

4 Et litis conteſtationem non inducit.

5 Litis conteſtatio non inducitur per exceptionem excommunicationis.

6 Hæreditatem petenti obſtat exceptio nativitatis, quæ debet priùs coram Eccleſiaſtico judice terminari.

7 Cauſa natalium ad Eccleſiam pertinet tam principaliter, quam incidenter, & per viam exceptionis.

8 Etiamſi de illa agatur poſt obitum parentum.

9 Iudex laicus de quæſtione ſpirituali, nec principaliter, nec incidenter poteſt cognoſcere. & n. ſeq. & n. 25.

Etiam de jure civili. n. 26.

10 Iudex hæreditatis cognoſcit incidenter de cauſa ſtatûs, licèt de illa principaliter cognoſcere non poſſit.

11 Cauſa natalium eſt ſpiritualis, & matrimonialis.

12 Præjudicialis quæſtio ſi incidat in cauſa aliqua, ſuperſedendum eſt in principali, donec præjudicialis terminetur.

13 Sive incidat civilis, quæ præjudicet civili.

14 Sive incidat civilis, quæ præjudicet criminali, & è converſo.

15 Sive incidat criminalis, quæ præjudicet criminali.

16 Iudex laicus, coram quo incidit quæſtio natalium, cur debeat ſuperſedere in cauſa hæreditatis.

Quæſtio natalium an ſit præjudicialis cauſæ hæreditatis. ibid.

17 Cauſa hæreditatis prout dependet à quæſtione legitimitatis, non pertinet ad judicem Eccleſiaſticum.

18 Niſi coram Papa, vel coram Epiſcopo habente juriſdictionem temporalem in loco, quæſtio legitimitatis, & hæreditatis ſimul proponatur. & n. 32.

19 Cauſa principalis & incidens ubi ſunt tractandæ coram diverſis judicibus, pendentia incidentis ſuſpendit juriſdictionem in principali. & n. 22.

20 Iudex Eccleſiaſticus, coram quo pendet quæſtio incidens præjudicialis, poteſt inhibere judici laico, ne interim procedat aut proceſſum inchoet ſuper principali.

21 Et inhibitio fieri poteſt ſine cauſæ cognitione.

23 Et an proceſſus ante inhibitionem ſit nullus, parte non opponente, vel appellante.

24 Iuriſdictio judicis an & quando ex incidentia cauſæ prorogetur ad aliam ſpeciem juriſdictionis. & & n. ſeq.

25 Quid ſi ſpecies ſit omninò diverſæ naturæ, & altioris gradûs.

Et quid ſi ſit talis ex accidenti ratione perſonæ n. 34.

Et quid ſi ſpecies non ſit ſeparatæ naturæ, nec altioris, ſed inferioris gradûs. n. 30

27 Iudex, qui merum & mixtum imperium non habet ratione incidentiæ, vel prorogationis non poteſt de his cognoſcere, quæ ſunt meri vel mixti imperij.

28 Iudex laicus non poteſt etiam incidenter cognoſcere de exceptione excommunicationis, ſimoniæ, vel intruſionis.

Et quid in perjurio n. 29.

31 Iudex Eccleſiaſticus poteſt de quæſtione temporali cognoſcere incidenter, vel per reconventionem.

32 Iuriſdictio in temporalibus habitu eſt penes Eccleſiam.

33 Iudex laicus an poſſit cognoſcere de cauſa Eccleſiaſtica per viam reconventionis & n. ſeqq.

35 Conſuetudo, ut judex laicus ſit competens in cauſa civili reconventionis contra Clericum, ſervanda eſt, cùm articulus ſit dubitabilis. & n. 59.

36 Iudex laicus an poſſit incidenter cognoſcere de cauſa legitimitatis, ſi controverſia non in jure, ſed in facto conſiſtat. & num. ſeqq. uſque in finem.

37 Vſurarum quæſtio an pertineat ad judicem laicum ſi ſit conventio ſuper facto, & non ſuper jure. & n. ſeq. & n. 55.

39 Decimarum cauſa, ſi ſit quæſtio ſuper jure decimandi, ſpectat ad forum Eccleſiæ tantùm: ſecus ſi ſuper facto.

40 Vxor ſi petatur ut uxor, nec dubitetur de viribus matrimonij, cauſa tractari poteſt coram judice ſæculari.

Declaratur. n. 62.

41 Authores pro opinione negativa expenduntur. & n. ſeqq. uſque ad n. 44. & n. 61.

Cauſa natalium, ſi ſit contentio an quis ſit filius hujus, vel alterius, tractari poteſt coram judice laico, coram quo incidit: ſecus ſi ſit contentio an matrimonium ſit contractum. ibidem. & n. ſeqq.

42 Libellus in cauſa legitimitatis qualiter formetur.

43 Iudex laicus, coram quo aliquis accuſatur de adulterio, ſi opponatur quòd matrimonium non ſit contractum, debet hunc articulum ad Epiſcopum remittere.

44 Legitimati per ſubſequens non ſuccedunt in feudo, ad quod vocantur nati, & procreati ex legitimo matrimonio.

45 Intellectus c. Si judex laicus, de ſent. excom. lib. 6. & n. ſeq. & n. 52. & ſeqq.

Quæſtio facti an matrimonium fuerit contractum non minus eſt ſpiritualis, & de foro Eccleſiæ, quàm ſit quæſtio facti, an quis fuerit ordinatus. ibid. & n. 52.

46 In ſpiritualibus judex ſæcularis eſt competens ſi cadant in laicum activè, & quæſtio ſit ſuper facto aliàs ſecus, ſecundùm diſtinctionem Ancharani.

Sed contra n. 49. & ſeqq. uſq. ad n. 61.

47 Iuriſpatronatûs quæſtio, ſive ſit juris, ſive facti, ad judicem laicum non pertinet.

48 Hæreſis crimen eſt eſt merè Eccleſiaſticum etiamſi ſit quæſtio ſuper facto. & n. 50.

49 Iudex laicus etiam incidenter non poteſt cognoſcere